

Produktionsøkonomi

KVÆG 2016

PRODUKTIONSØKONOMI

KVÆG 2016

er udgivet af

SEGES P/S

Agro Food Park 15

8200 Aarhus N

T +45 8750 5000

W seg.es.dk

Forfattere

Forfattere er anført ved hver artikel i pjecen

Redaktion

Jannik Toft Andersen; Maria Sørensen, SEGES Kvæg

Layout, grafik og produktion

Inger Camilla Fabricius; Christian E. Christensen, SEGES Kvæg

Foto

Hvor intet andet er angivet:

LandbrugsMedierne

Tryk

Scanprint a/s

Oplag

1.500 stk.

ISSN 1603-4791 (tryk)

ISSN 1904-7916 (web)

Produktionsøkonomi udgives én gang årligt af SEGES for faggrenene Planter, Kvæg og Svin. Udgivelserne findes som artikelsamlinger i trykt og digital form eller som enkeltartikler (pdf). Find dem på landbrugsinfo.dk

Driv din virksomhed lige så professionelt som du passer køer, side 4

Fremstillingsprisen på mælk – et uundværligt nøgletal, side 10

Fokus på fremstillingsprisen forbedrer indtjeningen, side 16.

– Ovennævnte artikler tager udgangspunkt i projekter, som er støttet af:

Den Europæiske Landbrugsfond for Udvikling af Landdistrikterne:
Danmark og Europa investerer i landdistrikterne

Miljø- og Fødevareministeriet
NaturErhvervstyrelsen

LDP 2020

Den Europæiske Landbrugsfond
for Udvikling af Landdistrikterne

Se EU-Kommissionen, Den Europæiske Landbrugsfond for Udvikling af Landdistrikterne

FORORD

Svingende mælkepriser og dertil tilhørende svingende resultater er et vilkår for danske mælkeproducenter. I 2014 realiserede mælkeproducenterne det bedste resultat i denne publikations historie, mens resultatet i 2015 hører til blandt de ringeste.

De svingende og uforudsigelige markedsvilkår stiller store krav til mælkeproducenternes økonomistyring og løbende opfølgning, herunder vurdering af økonomien i ethvert tiltag – står indtjeningen af det sidste kilo mælk mål med omkostningerne ved at frembringe det?

Produktionsøkonomi Kvæg 2016 behandler fire aktuelle temaer, hvor der netop bliver stillet skarp på ledelse og økonomistyring, muligheden for at få bedre mælkeafregning med lille indsats samt potentialet for at sænke fremstillingsprisen yderligere.

Temaerne er:

- Driv din virksomhed lige så professionelt som du passer køer
- Fremstillingsprisen på mælk – et uundværligt nøgletal
- Fokus på fremstillingsprisen forbedrer indtjeningen
- God mælke kvalitet betaler sig.

I anden halvdel af pjecen præsenteres de økonomiske resultater, som malkekvægbruget realiserede i 2015, dels med baggrund i de årsrapporter, der er indberettet til SEGES Økonomidatabasen, dels Business Check Kvæg 2015-data, hvor det er økonomien i de enkelte driftsgrene, der stilles skarpt på. Endelig i 'Dækningsbidrag for malkekøer med opdræt' præsenteres resultaterne fra KvægNøglen's dataregistreringer.

Redaktionen er afsluttet 27. juli 2016.

God læselyst,

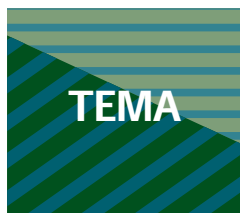
Skejby, august 2016
Jannik Toft Andersen

INDHOLD

Forord	2
Driv din virksomhed lige så professionelt som du passer køer TEMA	4
Fremstillingsprisen på mælk – et uundværligt nøgletal TEMA	10
Fokus på fremstillingsprisen forbedrer indtjeningen TEMA	16
God mælke kvalitet betaler sig TEMA	20
Totaløkonomi for mælkeproducenter	24
Udvikling i dækningsbidrag – malkekøer med opdræt.....	34
Business Check Kvæg 2015.....	42
Ti års udvikling.....	48
Resultatudtryk	50
Temafortegnelse – tidligere udgivelser i serien	52

DRIV DIN VIRKSOMHED LIGE SÅ PROFESSIONELT SOM DU PASSER KØER

- > ULRIK TOFTEGAARD JENSEN
 - > LARS ARNE HJORT NIELSEN
 - > MARIA SØRENSEN
- SEGES Kvæg

Landmænd og konsulenter er i disse tider i fuld gang med at optimere bedrifterne. Det er nødvendigt for at få pengene til at række. Denne artikel sætter fokus på en samlet optimering af bedriften, og på hvordan initiativerne bedst føres ud på staldgangen.

Din kvægkonsulent rådgiver dig i stalden, din planteavlskonsulent i marken mens økonomikonsulenten rådgiver dig i økonomien på din bedrift. Men kender I hinandens dagsorden, arbejder I sammen, og bevæger I jer i samme retning? Hvis det ikke er tilfældet, ender du, som virksomhedsleder, nemt i situationer, hvor du arbejder mod forskellige mål i de enkelte driftsgrene. Men du vil komme længere, hvis I alle trækker i samme retning. Derfor må du, som

virksomhedsleder, op i helikopteren og danne dig et overblik over din bedrift. Du må gennemtænke en vision for din bedrift og for, hvordan du vil nå herhen.

Med en klar vision for bedriften kan du nemmere formidle dine planer for fremtiden og involvere dine rådgivere i processen. Et fællesmøde med dine rådgivere kan være et godt sted at starte. Et sådan møde kan tages i forbindelse med planlægningen af næste års

VISION

Som virksomhedsleder skal man vide, hvad der er virksomhedens vision. Hvilken retning skal vi bevæge os i – og hvorfor? Medarbejderne skal kende visionen, så de kan komme med indspil og agere i forhold til den.

Derudover er det centralt, at du, som virksomhedsleder, selv er afklaret, og at du motiveres i at stræbe efter dette fremtidsbillede.

Med en klar vision for bedriften kan du nemmere formidle dine planer for fremtiden og involvere dine rådgivere i processen.
Foto: Ulrik Toftegaard Jensen.

produktion. Hvilke aktiviteter fra visionen vil vi dette år have fokus på?

For at få et mere detaljeret overblik over, hvad der skal foregå på bedriften i en given periode – fx næste år – kan man bruge en tidslinje. Ud fra tidslinjen kan man vurdere, om der er nogle mangler, nogle overflødige aktiviteter, og om noget bør gøres anderledes. Hvis du fx. får lavet analyser, som bare ligger i skuffen på staldkontoret, har de ikke nogen

værdi og må skæres fra. Men hvis de danner baggrund for rådgivning, kan de støtte dig i at træffe mere gennemtænkte beslutninger.

>Tidslinjer

Tidslinjerne, der ofte skitseres over et år, skal vise, hvilke aktiviteter indenfor styring af produktion og økonomi der er på bedriften og hvilke redskaber, der anvendes. Du kan markere, hvilke opgaver du selv løser, og hvilke der foretages af andre, fx konsulenter og farmsekretær. (Se illustration side 6).

EKSEMPEL

Landmand A's vision for sin bedrift er, at den fortsat udvikles som konventionel mælkeproduktionsejendom. Ønsket er at aflevere en fuldt funktionsdygtig bedrift til næste generation.

Samtidig skal bedriften være blandt de 20 pct. bedste – både på mælkeydelsen og på økonomiske resultater. Produktionen skal ske med høj grad af smittebeskyttelse uden indkøb af dyr og høj selvforsyning af grovfoder. Derudover skal det være en god arbejdsplads med stor medarbejderinvolvering og høj faglighed.

EKSEMPEL

Landmand A indkalder til fællesmøde i forbindelse med budgetlægning, hvor fx driftsrådgiveren, fodringsrådgiveren og planteavlslrådgiveren er til stede. Der snakkes om mål og handlinger for det næste år.

Alle går fra mødet med et kendskab til, hvad der skal ske på bedriften, og hvilke opgaver de hver især og sammen skal løfte.

Indsatsområder

Når denne del er på plads, er det tid til at se nærmere på, hvor bedriften kan optimere. Der skal ses på den samlede bedrift og på de enkelte driftsgrene hver for sig. Er der en god sammenhæng mellem produktionen og økonomien i stalden, og laves der pæne resultater her, kan det være, at det er i marken, de største penge kan hentes. Det handler om at få valgt nogle indsatsområder, der vil skabe værdi, og som du også synes er motiverende at arbejde med.

Når indsatsområderne skal vælges, kan man anvende en række forskellige værktøjer. Først er det godt at have kendskab til økonomien, og hvordan det ser ud i de enkelte

driftsgrene. Hertil kan fraktilanalyser, benchmarking og andre økonomiske analyser være med til at belyse, hvor der er nogle økonomiske potentialer. Du kan også smide andre ideer i puljen, som passer under visionen. Dernæst skal der udvælges et eller flere indsatsområder, der har økonomisk værdi, og som du er interesseret i at arbejde med.

Før der udarbejdes handlingsplaner for indsatsområderne, kan du lave en mindmap over, hvordan de ønskede indsatser kan opnås. Dernæst kan der laves handlingsplaner, der rummer mål og forventede værdier, deadlines, indsatser, hvem der er ansvarlig for de enkelte elementer, og hvordan der følges op og af hvem. »

> Mindmap

Skriv fx det ønskede resultat i midten og noter derefter alle de ting, der kan hjælpe med at opnå det givne resultat, ned, rundt om.

Men handlingsplanerne har ingen værdi, hvis de ikke føres ud i praksis. Derfor er det afgørende, at medarbejderne involveres i processen.

Hvordan sættes mål i spil?

Når du har sat dine mål, skal de, som nævnt, sættes i spil på din bedrift.

Du skal i gang med at dele viden på bedriften, hvor planlægning, koordinering og delegering er nøglepunkterne. Der skal skabes en involverende kultur, hvor alle medarbejdere tager ansvar.

At arbejde med mål er et løbende arbejde. Der træffes hver dag beslutninger om forskellige handlinger i stalden og marken, og her skal virksomhedslederen huske at overveje, om beslutningerne giver mening i forhold til målet. Hvis fx foderomkostningerne skal reduceres, så giver det ikke mening at medarbejderne sjusker, fordi de skal afdække stakken på den halve tid med risiko for større foder-spild.

Derfor skal der også regelmæssigt følges op på målene. Er målet rigtigt, og giver det effekt? Et ugentligt tavlemøde er en velafprøvet metode at gribe det an, da det giver dig, som leder, retning og værktøjer til at uddelegere, involvere og motivere.

Tavlemøder

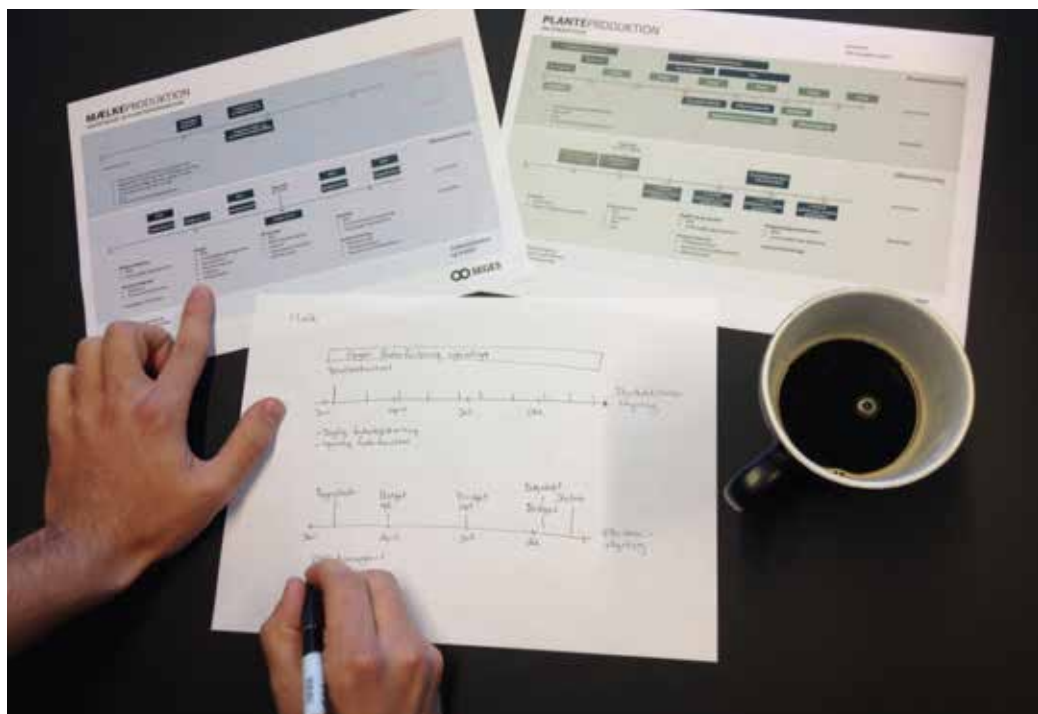
Tavlemødet er ikke opfundet til kvægbedrifter. Det eksisterer i forskellig form og med forskellige navne og udtryk indenfor rigtig mange erhverv og beskæftigelser – fra IT-udvikling til produktionsvirksomheder. Indenfor kvægområdet arbejder vi ofte med to typer af tavler.

1. Planlægningstavlen

– Bruges primært til at koordinere opgaver en uge frem og give overblik over, hvad der skal ske på bedriften.

2. Forbedringstavlen

– Bruges til at arbejde med mål og involvering i, hvordan bedriften løbende kan forbedre sine arbejds-metoder og resultater.

Figur 1. Tidslinjerne, der ofte skitseres over et år, skal vise, hvilke aktiviteter inden for styring af produktion og økonomi der er på bedriften og hvilke redskaber, der anvendes. Foto: Maria Sørensen.

Planlægningstavlen bruges primært til at koordinere opgaver en uge frem og give overblik over, hvad der skal ske på bedriften. Foto: Ulrik Toftegaard Jensen.

Planlægningstavlen er et godt redskab til at sætte struktur på hverdagen og sikre, at alle ved, hvad de skal lave, og hvad de andre laver på givne tidspunkter – samt hvem der har ansvaret for hvad. Den gør det også nemmere for dig som leder at uddelegere opgaver, og det redu-

cerer mængden af for mange ad hoc opgaver til dig, så du får mere tid til bedriftens indsatsområder.

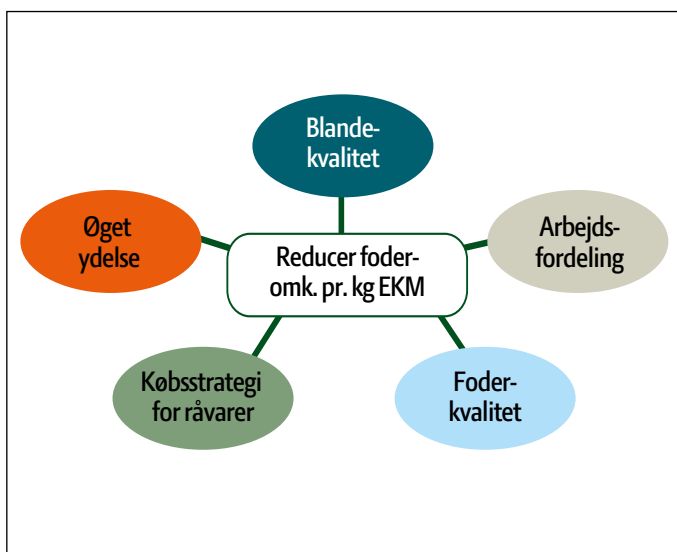
Forbedringstavlen har, på rigtig mange kvægbrug, vist gode resultater mht. at formidle bedriftens mål og få medarbejderne involvere-

ret i handlingsplaner for målene. For lederen kan det være en helt ny måde at lede på, og i starten være krævende at skulle involvere medarbejderne i mål og handlingsplaner.

Erfaringerne viser dog, at indsatsen kommer mange gange tilbage til lederen, når medarbejderne bliver mere involverede, mere selvstændige og arbejder med en tankegang, hvor de fokuserer på hele tiden at se forbedringsmuligheder. Det gælder selvfølgelig også udenlandske medarbejdere. De skal måske bruge lidt længere tid på at lære det, fordi de ofte kommer fra en mere formel og dikterende kultur.

Hvad er et godt mål?

Det er meget svært at arbejde med et mål, hvis man som leder eller medarbejder ikke har opgørelser, der viser, hvordan bedriften bevæger sig i forhold til målet. At arbejde henimod at sænke celletallet i mælken er et konkret mål, hvor resultatet kan aflæses, hver gang tankbilen har været der – fx i DMS Dyreregistrering under KMP Mælkekvalitet.

Figur 2. Eksempel på Mindmap med fokus på elementer til at reducere foderomkostningerne pr. kg EKM.

CITAT

– fra en testgård, som arbejdede med at øge insemineringsprocenten via tavlemøder:

"Insemineringsprocenten var for lav, og mine medarbejderne fandt ikke brunster nok. Derfor tog jeg en udskrift fra KMP, som viser insemineringer på køer, med på vores tavlemøde og repete-rede, hvordan vi finder en ko i brunst.

På tavlemødet spurgte jeg først mine medarbejdere, hvordan de fandt køer i brunst, og vi snakkede om, hvad vi skal gøre for at finde flere.

Allerede ugen efter så vi resultater, og efter en måned var insemineringsprocenten steget 20 pct., og vi havde nået vores mål.

Men jeg har stadig udskriften med, for ellers falder den igen,"
fortæller driftslederen.

På samme måde er insemineringer på køer et godt nøgletal at bruge på møderne, fordi lederen og medarbejderne kan følge dem for de seneste syv dage i KMP. Og medarbejderne kan direkte se, at hvis de finder en ko mere i denne uge, så optræder det på opgørelsen. Derved kan både leder og medarbejdere tydeligt se, om indsatsen bærer frugt.

Selvom målet for bedriften i løbet

af året ændres, skader det ikke, at medarbejderne, fx på tavlemødet, løbende orienteres om udviklingen for de mål, som man tidligere arbejdede med. Det medvirker til, at holde viden og handlinger på et højt niveau inden for de områder, man har arbejdet med.

Det er også fornuftigt løbende at melde tilbage på udviklingen i mælkeproduktionen i forhold til prognosen på mælkeproduktio-

nen. Her kan KMP – EKM leveret – bruges til at formidle det overblik. Forbedringstavlen har, på rigtig mange kvægbrug, vist gode resultater mht. at formidle bedriftens mål og få medarbejderne involveret i handlingsplaner for målene. For lederen kan det være en helt ny måde at lede på, og i starten være krævende at skulle involvere medarbejderne i mål og handlingsplaner. Foto: Ulrik Toftegaard Jensen.

nen. Her kan KMP – EKM leveret – bruges til at formidle det overblik.

Hvis du som leder ikke kan finde det mål, I ønsker at arbejde med i KMP, DMS Dyreregistrering, Bo-viSoft eller managementprogrammet, som er pulserende og påvirkeligt for medarbejderne, så må du selv tage notater og fx tegne en kurve på tavlen. Det vigtige er at få målet gjort målbart og synligt på tavlen.

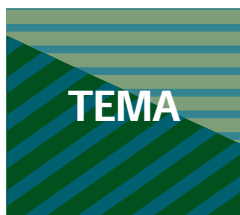
TABEL 1. FORMÅL, FORDELE OG FORM VED FORBEDRINGSTAVLEN.

FORBEDRINGSTAVLE		
Hvad bruges den til? Forbedringstavlen består af 4-6 felter i størrelse efter individuelt ønske. Inddelingsfelterne kan fx indeholde: 1. Målstyring 2. Indsatser mht. målene 3. Hvad gik godt sidste uge? 4. Forbedringsforslag 5. Prioritering 6. Hvem gør hvad?	Fordele • Den positive dialog • Inddragelse af medarbejderne • Synlige mål og resultater, herunder lettere at lave opfølgning • Forbedringskultur • Synlig ledelse • Team-ånd	Struktur ved det ugentlige tavlemøde (weekplanner og forbedringstavle) • Korte møder • 15-20 min. hver uge • Stående møder • Alle står rundt om tavlen • Dagsorden fast og kendt

FREMSTILLINGSPRISEN PÅ MÆLK – ET UUNDVÆRLIGT NØGLETAL

> ARNE MUNK
SEGES Økologi

Omkostningerne ved at producere et kg mælk er et centralt nøgletal for alle mælkeproducenter. Analyser af 113 bedrifter viser en forskel i fremstillingspris på 1,40 kr. pr. kg EKM.

Når omkostningerne ved at producere et kg mælk er højere end mælkeprisen, har man selvsagt en udfordring. Ved at sammenligne sine omkostninger med andre producenters omkostninger får man samtidig et billede af, hvor konkurrencedygtig man er i forhold til kollegerne og et billede af, hvor man med fordel kan sætte ind for at forbedre konkurrenceevnen.

Stor forskel i økologers fremstillingspris

Figur 1 viser 113 økologiske mælkeproducenters fremstillingspris i 2015.

For de 113 bedrifter er der en forskel på knap 1,40 kr. pr. kg EKM mellem bedriften med højeste fremstillingspris og bedriften med laveste fremstillingspris. Hvis man ser bort fra 'ydergrupperne' – 10 pct. laveste og 10 pct. højeste fremstillingspris – er der en forskel på 66 øre mellem bedrifterne. Det svarer til 1,1 mio. kr. på bundlinjen.

De vigtigste årsager til afvigelserne

I det følgende ser vi nærmere på årsagerne til de store forskelle i

Fremstillingsprisen på mælk består af alle omkostninger inklusiv ejeraflønning og forrentning af egenkapitalen, fratrasket indtægter fra dyreomsætning og andre landbrugsindtægter. Fremstillingsprisen er uden værdiændringer på besætning og beholdninger, så den bedre kan sammenlignes fra år til år.

Fremstillingsprisen i nærværende to artikler er med udgangspunkt i den interne overførselspris på grovfoder. Anvendes bedrifternes faktiske fremstillingspris på grovfoder, kan den i mange tilfælde være højere end de viste fremstillingspriser.

omkostningerne ved at producere økologisk mælk. De 113 bedrifter er her inddelt i tre grupper. Gruppe 1 har den laveste fremstillingspris, gruppe 2 den mellemste fremstillingspris og gruppe 3 den højeste fremstillingspris. Det giver mulighed for at vurdere, hvor der kan/ skal gribes ind for at sænke fremstillingsprisen på mælken.

Mange økologiske mælkeproducenter kan forbedre indtjeningen væsentligt på kort og mellemlangt sigt. For de fleste bedrifter er der mellem 15-40 øre pr. kg EKM at jage. Foto: Peter Hvid Laursen.

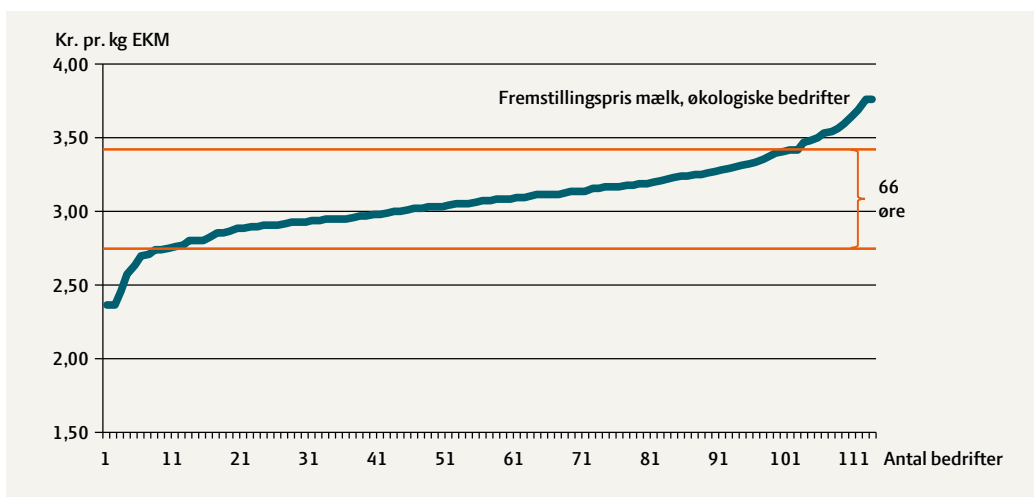
Tabel 1 viser den gennemsnitlige besætningsstørrelse, mælkeydelse, udskiftningsprocent, afregningspris for slagtekøer og fremstillingspris

pr. kg EKM for grupperne. Det ses, at gruppe 1 som gennemsnit har flere køer og højere mælkeydelse end gruppe 2 og 3. Der er ikke for-

skel i udskiftningsprocenten. Gruppe 3 har en lavere slagtepris for køerne, end de øvrige to grupper har.

TABEL 1. GENNEMSNITLIG ANTAL KØER, MÆLKEYDELSE, KR. PR. SLAGTEKO OG FREMSTILLINGSPRIS, KR. PR. KG EKM I GRUPPERNE.

	GRUPPE 1	GRUPPE 2	GRUPPE 3
Antal køer	216	170	184
Kg EKM pr. ko	9.455	9.173	8.893
Pris pr. slagteko, kr.	7.483	7.575	7.098
Fremstillingspris, kr. pr. kg EKM	2,83	3,07	3,37

Figur 1. Spredningen i fremstillingsprisen på 113 økologiske bedrifter, kr. pr. kg EKM. Kilde: SEGES Regnskabsdatabase, data er fra driftsgrensanalyserne indsendt af DLBR virksomhederne (gælder alt data i de to artikler omkring fremstillingspris).

I figur 2 er fremstillingsprisen opgjort i styk-, kapacitets- og kapitalomkostninger for de tre grupper af bedrifter. Det giver et overblik over, hvad der er potentiale for at forbedre på kort, mellemlangt og på længere sigt.

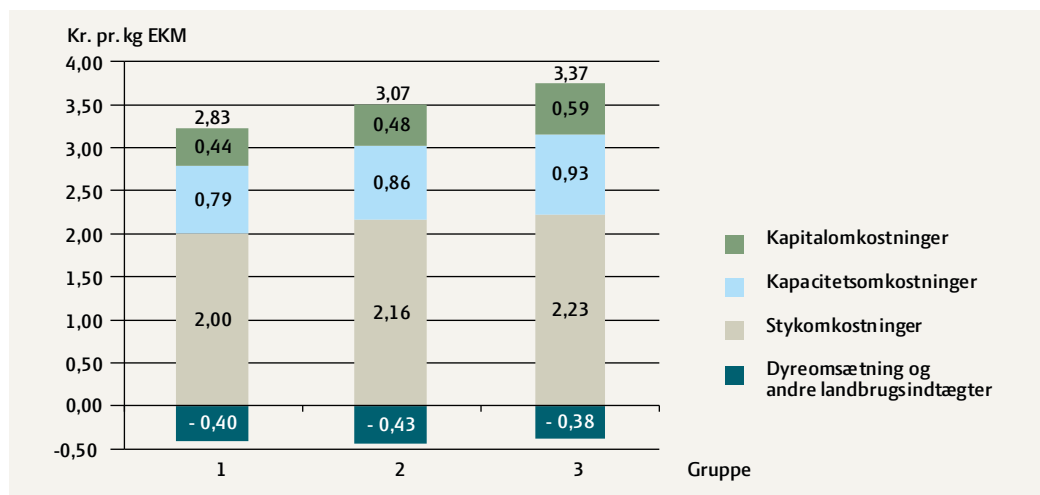
Figur 3 viser, at den gennemsnitlige fremstillingspris er 2,83 kr. pr. kg EKM for gruppe 1 og 3,37 kr. for gruppe 3. Der er dermed en forskel

på 54 øre pr. kg EKM mellem gruppe 1 og gruppe 3. Hovedparten af forskellen, nemlig 37 øre, skyldes forskel i styk- og kontante kapacitetsomkostninger. Det vil sige omkostninger, som det er muligt at ændre på kort og mellemlangt sigt. Kun 15 øre skyldes forskel i kapitalomkostninger.

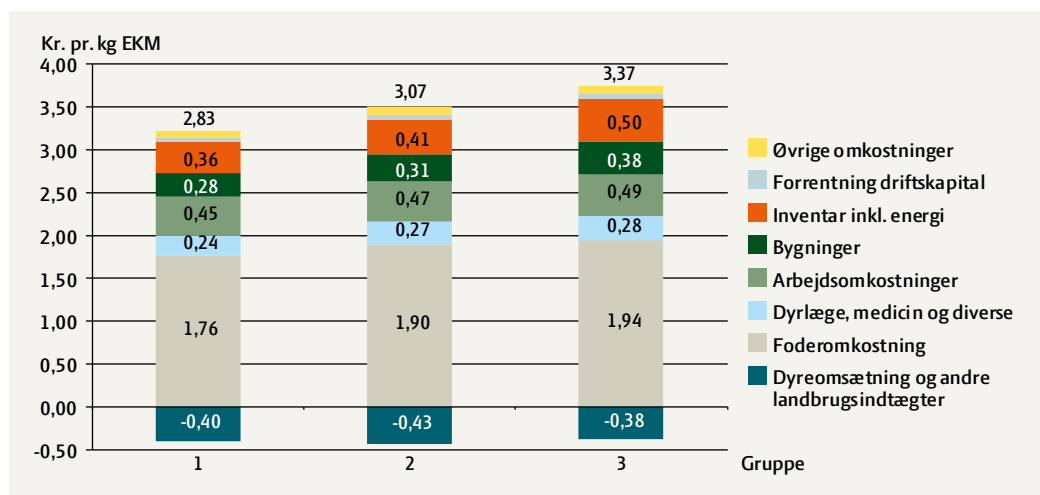
Forskellen mellem gruppe 1 og gruppe 2 er 24 øre pr. kg EKM,

hvoraf 23 øre skyldes forskel i styk- og kapacitetsomkostninger. Forskellen i kapitalomkostningerne er 4 øre pr. kg EKM mellem gruppe 1 og gruppe 2.

Figur 3 understreger således, at mange økologiske mælkeproducenter kan forbedre indtjeningen væsentligt på kort og mellemlangt sigt. For de fleste bedrifter er der mellem 15-40 øre pr. kg EKM at jagte. For

Figur 2. Mælkens fremstillingspris fordelt på styk-, kapacitets- og kapitalomkostninger samt dyreomsætning og andre landbrugsindtægter for 113 økologiske mælkebedrifter opdelt i tre grupper efter stigende fremstillingspris.

Figur 3. Udvalgte nøgletal for omkostningerne til fremstilling af mælk for 113 økologiske mælkebedrifter opdelt i tre grupper efter stigende fremstillingspris.

FOTO: PETER HVID LAURSEN

en gennemsnitlig økologisk mælkeproducent svarer det til 200.000-600.000 kr. på bundlinjen.

Foder- og arbejdsomkostninger er vigtige

Figur 3 viser udvalgte nøgletal for omkostningerne til fremstilling af mælken for de 113 økologiske bedrifter. Foderomkostninger udgør den væsentligste forskel mellem de tre grupper. Der er således en forskel på 18 øre pr. kg EKM mellem

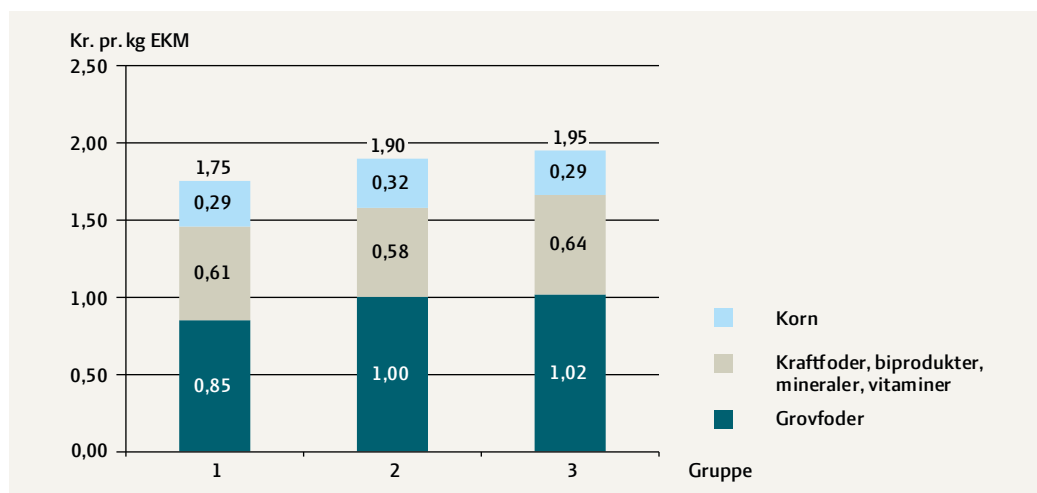
gruppe 1 og gruppe 3. Det er i høj grad omkostninger, som det er muligt at reducere ved en målrettet indsats.

Blandt de økologiske mælkeproducenter er der en forskel i arbejdsomkostninger på 3-4 øre pr. kg mælk mellem gruppe 1 og gruppe 3.

Foderomkostninger er både eget foder og indkøbt foder

I figur 4 er foderomkostninger-

ne opdelt i grovfoder, kraftfoder m.m. og korn. Der er en forskel på 20 øre pr. kg EKM mellem gruppe 1 og gruppe 3. Heraf tegner grovfoderet sig for 17 øre. Da der er anvendt interne overførselspriser, er forskellen først og fremmest forskel i grovfodermængden pr. kø, hvor gruppe 3 bruger mere grovfoder end gruppe 1. Så skulle man tro, at gruppe 3 bruger mindre tilskudsfoder. Men tværtimod: De bruger 3 øre mere til tilskuds-

Figur 4. Foderomkostninger til fremstilling af mælk for 113 økologiske mælkebedrifter opdelt i tre grupper efter stigende fremstillingspris.

foder pr. kg EKM. Det kan skyldes forskel i grovfoderkvalitet, foderudnyttelse og sundhed mv. For økologer er der mange penge i at fokusere på grovfoderproduktionen. De væsentligste faktorer er forskelle i grovfoderudbyttet samt maskin- og arbejdsomkostninger ved at dyrke grovfoderet.

Det er værd at notere sig, at der også indenfor grupperne er stor variation i grovfoderomkostninger og indkøbt foder. Der er derfor al mulig grund til at gå hele foderforsyningen og omkostningerne til foderet kritisk igennem, da potentialet for eventuelle forbedringer kan hentes hjem på kort sigt.

Fremstillingsprisen for konventionelle mælkeproducenter

Ovenstående gennemgang i forhold til de økologiske producenter

gælder også for de konventionelle mælkeproducenter. Helt tilsvarende som for økologerne er der en forskel på 66 øre mellem bedrifterne, når der ses der bort fra 'ydergrupperne' – 10 % laveste og 10 % højeste fremstillingspris. Det svarer til 1,2 mio. kr. på bundlinjen for en gennemsnitlig konventionel mælkebedrift. Tabel 2 viser fremstillingspris pr. kg EKM for 840 konventionelle bedrifter opdelt i tre grupper.

Den gennemsnitlige fremstillingspris pr. kg EKM er 2,22 kr. for gruppe 1 og 2,78 kr. for gruppe 3. Forskellen er dermed 56 øre pr. kg EKM mellem gruppe 1 og gruppe 3. Heraf skyldes 40 øre forskel i styk- og kapitalomkostninger og 14 øre i kapitalomkostninger. Forskellen mellem gruppe 1 og gruppe 2 er 25 øre pr. kg EKM, hvoraf 16 øre

skyldes forskel i styk- og kapacitetsomkostninger og 8 øre i kapitalomkostninger.

Forskellen mellem gruppe 1 og 3 i foderomkostninger er [18 øre] pr. kg EKM. Heraf skyldes knap 8 øres forskel i grovfoderomkostninger og også 8 øre i indkøbt foder. For de konventionelle bedrifter er der også en væsentlig forskel i arbejdsomkostninger mellem gruppe 1 og gruppe 3, nemlig 10 øre pr. kg EKM.

De fleste konventionelle bedrifter vil på kort sigt således også kunne opnå nettoforbedringer på 20-30 øre pr. kg mælk ved at arbejde målrettet med 2-3 indsatsområder, svarende til en forbedring af driftsresultatet med 400.000 – 600.000 kr. for en 200 kos besætning med en mælkeleverance på 10.000 kg EKM.

TABEL 2. GENNEMSITLIG ANTAL KØER, MÆLKEYDELSE, UDSKIFTNINGSPROCENT, KR. PR. SLAGTEKO OG FREMSTILLINGS-PRIS FOR 840 KONVENTIONELLE BEDRIFTER OPDELT I TRE GRUPPER EFTER STIGENDE FREMSTILLINGS-PRIS PÅ MÆLK.

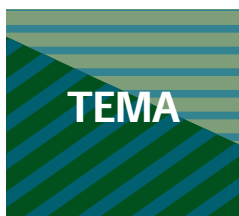
	KONVENTIONELLE		
	GRUPPE 1	GRUPPE 2	GRUPPE 3
Antal køer	238	216	178
Kg EKM pr. ko	10.538	10.368	9.902
Udskiftningsprocent	38	38	38
Pris pr. slagteko, kr.	6.020	5.964	5.836
Fremstillingspris, kr. pr. kg EKM	2,22	2,47	2,78

Der er stor variation i grovfoderomkostninger og indkøbt foder. Der er derfor al mulig grund til at gå hele foderforsyningen og omkostningerne til foderet kritisk igennem, da potentialet for eventuelle forbedringer kan hentes hjem på kort sigt. Foto: Peter Hvid Laursen.

FOKUS PÅ FREMSTILLINGSPRISEN FORBEDRER IND TJENINGEN

> ARNE MUNK
SEGES Økologi

Fokus på 32 økologiske bedrifter viser, at de fleste på kort sigt vil kunne opnå nettoforbedringer på 20-30 øre pr. kg mælk ved at arbejde målrettet med 2-3 indsatsområder. Men det kræver systematik og målrettethed.

I det seneste års tid har SEGES, sammen med seks rådgivningscentre, arbejdet med at sænke omkostningerne ved at producere mælk på 32 økologiske malkekvægbedrifter. Udgangspunktet er, at forbedringerne skal ske inden for bedrifternes nuværende rammer. Det sker ved konkret at afdække, hvilke håndtag man som økolog skal skrue på i marken og i stalden for at forbedre indtjeningen.

På de 32 økologiske bedrifter er der identificeret potentialer fra 5 øre til 57 øre i reduceret fremstillingspris pr. kg EKM. Erfaringerne viser, at de fleste på kort sigt vil kunne opnå nettoforbedringer på 20-30 øre pr. kg mælk ved at arbejde målrettet med 2-3 indsatsområder. Men hvad skal der til?

Skab overblik

Først og fremmest gælder det om at få et overblik over, hvad det koster at producere mælken, og hvor omkostningerne stammer fra. Det er en forudsætning, at der laves driftsgrenanalyser på mælkeproduktionen og grovfoderproduktionen. Det giver et overblik over, hvor bedriften står stærkt, og hvor

Fremstillingsprisen på mælk består af alle omkostninger inklusiv ejeraflønning og forrentning af egenkapitalen, fratrukket indtægter fra dyreomsætning og andre landbrugsindtægter. Fremstillingsprisen er uden værdiændringer på besætning og beholdninger, så den bedre kan sammenlignes fra år til år.

Fremstillingsprisen i nærværende to artikler er med udgangspunkt i den interne overførselspris på grovfoder. Anvendes bedrifternes faktiske fremstillingspris på grovfoder, kan den i mange tilfælde være højere end de viste fremstillingspriser.

den står svagt. Hvis der er mange salgsafgrøder, bør der også laves en driftsgrenanalyse på disse. På nogle bedrifter er der stor usikkerhed på grovfoderudbyttet, herunder udbyttet fra afgræsningsmarkerne. Da grovfoderudbyttet og omkostningerne ved at dyrke grovfoderet har stor indflydelse på mælkens fremstillingspris, er det

vigtigt at have styr på udbytterne. En lille indsats kan gøre en stor forskel. Når datagrundlaget er i orden, er det med at komme i gang.

Brug fraktilanalyser og spredningsgrafer med markering af, hvor din egen bedrift ligger. I mange tilfælde kan det være en god idé at få lavet

en overordnet analyse (Se figur 2 i artiklen *Fremstillingsprisen på mælk – et uundværligt nøgletal*, side 10) hvor omkostningerne er opdelt i styk-, kapacitets- og kapitalomkostninger. Det giver en indikation af, hvor stor forbedringspotentialet er, og hvad der er mulighed for at forbedre på kort sigt.

Lav derefter en mere detaljeret fraktilanalyse for både køer og grovfoder.

Et eksempel på en fraktilanalyse af grovfoderproduktion kan ses i tabel 1.

– Hvor ligger jeg stærkt?
– Hvor ligger jeg svagt?

TABEL 1. EKSEMPEL PÅ FRAKTILANALYSE PÅ GROVFODERPRODUKTIONEN. DE GRÅ FELTER REPRÆSENTERER EN ENKELT BEDRIFT OG VISER, HVORDAN BEDRIFTEN KLARER SIG I FORHOLD TIL TILSVARENDE BEDRIFTER.

GROVFODER ØKOLOGISK SANDJORD											
49 BEDRIFTER I GRUPPEN	STÆRK KONKURRENCEEVNE							STORT FORBEDRINGS- POTENTIALE			
Fraktil - 2015 regnskabstal	5%	10%	25%	33%	40%	50%	60%	67%	75%	90%	95%
Udbytte pr. ha majs til helsæd, FEN	8.373	7.963	6.994	6.676	6.351	5.619	5.206	5.052	5.000	3.233	3.045
Udbytte pr. ha sædskiftegræs, FEN	8.124	7.987	7.256	6.991	6.806	6.500	6.418	6.109	6.000	5.300	5.001
Fremstillingspris øre pr. FEN	102	107	132	136	144	149	165	167	176	191	198
Stykomkostninger i alt	516	624	866	993	1.054	1.151	1.286	1.332	1.393	1.638	1.851
Maskinomk. inkl. arbejde pr. ha	4.253	4.879	5.479	5.715	5.878	5.936	6.356	6.578	6.808	7.365	7.668
Øvrige omkostninger pr. ha	582	613	877	906	930	1.041	1.194	1.255	1.389	1.474	1.647
Jordleje korigeret for EU-støtte/ha	-780	-369	731	903	1.270	1.651	1.946	2.090	2.378	2.988	3.810
Årets resultat	2.946	2.404	1.463	718	467	-546	-859	-1.127	-1.381	-2.171	-2.584

»

Udpeg potentielle indsatsområder – og analysér årsagen til, at de ligger svagt

Fraktilanalysen indikerer, hvilke parametre bedriften ligger svagt på. Næste skridt er at analysere årsagen. Hvad driver fx grovfoderomkostningerne i vejret? Fraktilanalysen giver umiddelbart et overblik over udbytniveauet og omkostninger til maskiner, men ikke hvorfor udbytterne eventuelt er lave og/eller maskinomkostningerne høje. Her skal der graves et spadestik dybere.

Hvis det drejer sig om udbytter, kan det være, at der skal ses nærmere på sædskifte, afgrødevalg, etablering, næringsstoffildeling, sortvalg, ukrudt, afgræsning, rettidig omhu mv. Og er der nogle marker, som bare altid giver for lavt udbytte?

Drejer det sig om høje maskinomkostninger, skal der ses på maskinstation/egne maskiner, maskernes størrelse, arrondering/transportafstand mv. Andre væsentlige faktorer for høje omkostninger til grovfoder kan være jordleje (er nogle af forpagtningerne simpelthen for dyre?) samt opbevaringstab og spild i øvrigt. Tilsvarende øvelse laves for de andre potentielle indsatsområder, som er udpeget.

De typiske indsatsområder er markudbytter, maskinomkostninger, grovfoderkvalitet, mælkeydelse, fodring/indkøbt foder, energiudnyttelse af foderet og omkostninger til kvier. På nogle økologiske bedrifter kan vi fx konstatere, at for mange kvier og en høj kælvningssalder belaster mælken frem-

stillingspris med op til 10 øre pr. kg EKM.

Hvad kan der gøres på kort sigt?

Næste trin i arbejdet med de udvalgte indsatsområder er at vurdere, hvilke omkostninger du kan gøre noget ved – først og fremmest på kort sigt – men om nødvendigt også på mellemlang sigt. Fx er det ikke givet, at du kan gøre noget ved arronderingen her og nu, men du kan se, at en dårlig arrondering driver omkostningerne i vejret. Så skal du også agere på det.

Du skal også have lavet et estimat for, hvad den økonomiske effekt er på mælken fremstillingspris i forbindelse med forbedringer af de udpegede indsatsområder. Husk at tænke tværfagligt. Fx er der på mange bedrifter et stort potentiale i at øge kørnes mælkeydelse ved at forbedre kvaliteten af grovfoderet. Men det kan resultere i øgede omkostninger i marken, hvis der fx skal ændres fra en 4-slæts til en 5-slætsstrategi for kløvergræsensilagen.

Træf en beslutning

Når du har fået afdækket, hvilke håndtag du kan skrue på i marken og i stalden for at forbedre indtjeningen og hvor stor effekten er, skal du beslutte hvilke indsatsområder, du vil gøre noget ved. Begrund gerne hvorfor, så du bedre kan forklare det til dine medarbejdere og samarbejdspartnere. Det har også stor værdi at formidle, hvad du *ikke* vil gøre noget ved og hvorfor.

Det er dig, der træffer beslutningen, det er dig, der står på mål for den, og det er dig, der får tingene til at ske!

Lav handlingsplaner

Fraktilanalyserne giver et overblik over din bedrifts styrker og svagheder, men de siger ikke noget om, hvordan forbedringer opnås. Her er handlingsplaner uundgåelige.

Drejer det sig om grovfoderudbytte og -omkostning, kan det fx være handlingsplaner om forbedret afgræsning og slætstrategi, handlingsplan for kortlægning af behovet for næringsstofforskel, handlingsplan om forbedret udbytteregistrering, herunder på markniveau og handlingsplan for reduktion af maskinomkostninger.

I handlingsplanerne skal den økonomiske effekt af indsatsen, og hvornår effekten kommer, beregnes, og det skal angives, hvordan der følges op på den. Det er også vigtigt at vurdere, hvad der kan gå galt, hvordan motivationen fastholdes, og om der er det rigtige hold på bedriften og blandt rådgiverne til at gennemføre de aftalte handlinger.

Vær systematisk

Helt overordnet må det fastslås, at det er vigtigt at have systematik og tænke tværfagligt, herunder at vurdere fraktilanalyser og spredningsgrafer for en lang række nøgletal. Brug af fraktilanalyser og spredningsgrafer bør i det hele taget være en tilbagevendende begivenhed hvert år i jagten på at forbedre indtjeningen på bedriften.

Drejer det sig om høje maskinomkostninger, skal der ses på maskinstation/egne maskiner, maskernes størrelse, arrondering/transportafstand mv. Andre væsentlige faktorer for høje omkostninger til grovfoder kan være jordleje samt opbevaringstab og spild i øvrigt. Foto: Peter Hvid Laursen.

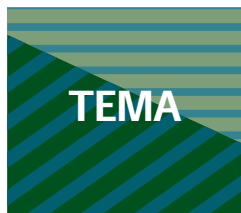

GOD MÆLKEKVALITET BETALER SIG

Vores Mælk®
- en ren fornøjelse

> **SNORRI SIGURDSSON**
SEGES Kvæg

2015 blev året med den bedste danske mælkekvalitet nogensinde. Alligevel er der stadig store beløb at hente i kvalitetstil-læg pr. bedrift. Samtidig er kvalitetsafregningens størrelse en indikator på managementniveauet i besætningen.

2015 var et godt år, når man ser på mælkekvaliteten. For første gang i landets historie kom det geometriske gennemsnitlige tankcelletal under 200.000, og kimtallet lå forholdsvis lavt. Men trods den gode udvikling, var der alligevel for mange liter mælk, som ikke gav fuldt kvalitetstillæg. Hvis alle danske mælkeproducenter havde fået maksimalt procenttillæg for deres mælk i 2015, ville tillægget stige med hhv. 0,75 pct. for celletal-

let og 0,17 pct. for kimtallet af råvareværdien – i alt 0,92 pct. Det viser SEGES Kvægs beregninger. 0,92 pct. lyder måske ikke af meget, men set i sammenhæng med den gennemsnitlige råvareværdi i 2015, på omkring 2,13 kroner pr. kilo mælk, og landets totalproduktion på 5,3 milliarder kilo mælk, svarer det til, at landets mælkeproducenter kunne have fået godt 103 millioner kroner yderligere for deres mælk i 2015. Dertil kommer

TABEL 1. OPDELING AF DE DANSKE BESÆTNINGER EFTER CELLETALS-GRUPPERING FRA JUNI 2015 TIL MAJ 2016. KILDE KVÆGIT HOS SEGES KVÆG.

CELLETAL	ANTAL BESÆTN.	GNS. ANTAL KØER/BE- SÆTN.	GNS. INDVE- JET MÆLK, MIO. KG	ANDEL, INDVEJET MÆLK, %
< 100.000	56	151	1.551	1,6
100 - 150.000	506	180	1.770	17,0
150 - 200.000	1.046	190	1.821	36,2
200 - 250.000	802	185	1.715	26,1
250 - 300.000	457	168	1.486	12,9
300 - 350.000	197	134	1.155	4,3
> 350.000	111	111	889	1,9
Samlet	3.175	177	1.659	

Hvis alle danske mælkeproducenter havde fået maksimalt procenttillæg for deres mælk i 2015, ville tillægget stige med hhv. 0,75 pct. for celletallet og 0,17 pct. for kimtallet af råvareværdien – i alt 0,92 pct.

kasseret mælk på grund af hæmstof/antibiotikafund, som betød, at der i 2015 blev kørt knap 3 millioner kilo mælk til biogasproduktion. Dermed havner det samlede tab på mælke kvalitet på omkring 110 millioner kroner. Det svarer til godt 33 tusind kroner pr. bedrift. Dertil kommer tab af den gevinst i ydelsessstigning, som kunne være opnået ved lavere celletal og dermed mindre omkostninger ved behandlinger. Det svarer formentligt i kroner og øre til det dobbelte af tabt kvalitetstillæg. Tilsammen altså et tab for danske mælkeproducenter på flere hundrede millioner kroner i 2015.

Mange er tæt på fuldt kvalitetstillæg

Årsagen til, at der kan skjule sig så stort et tab bag et flot gennemsnitligt tankcelletal på under 200.000 celler/ml på landsplan, er, at der er meget stor variation i tankcelletallet på de enkelte bedrifter (se tabel 1). Det viser en ny opgørelse fra SEGES Kvæg. Lidt over halvdelen (51 pct.) af alle besætninger har haft et gennemsnitligt tankcelletal på under 200.000 fra juni 2015 til maj 2016. Disse besætninger stod for 55 pct. af produktionen. Men næsten en femtedel (19 pct.) af mælken kom fra besætninger med et celletal under 150.000. I denne gruppe var den gennemsnitlige besætningsstørrelse

177 årskøer. Med andre ord kan der godt produceres høj kvalitetsmælk i besætninger med mange køer. Lidt overraskende er det, at kun 19 pct. af mælken har over 250.000 celler pr. ml i gennemsnit. En meget stor del af mælken ligger altså på et celletal mellem 200.000 og 250.000 i gennemsnit og er dermed meget tæt på at opnå fuldt kvalitetstillæg. Denne gruppe besætninger, som leverer 26 pct. af mælken i Danmark, vil have nemmest ved at opnå fuldt tillæg i relation til celletal.

Højt kvalitetstillæg – bedre dækningsbidrag

En analyse af regnskaberne for 525 konventionelle bedrifter med stor

race viser, at der er en sammenhæng mellem kvalitetstillægget og dækningsbidraget pr. ko. Som det fremgår af tabel 2, realiserede bedrifterne, der fik under 6,5 øre. pr. kg EKM i kvalitetsaftegning, et gennemsnitligt dækningsbidrag på 9.624 kr. pr. ko, mens bedrifterne med over 8,5 øre. pr. kg EKM i kvalitetstillæg realiserede et gennemsnitligt dækningsbidrag på 10.814 kr. pr. årsko. Det er en forskel på godt 2.250 kr. pr. årsko. I sig selv forklarer forskellen i indtægten fra kvalitetstillægget ikke meget om forskellen i dækningsbidraget. Men mælkens kvalitet hænger meget sammen med bedriftens generelle hygiejneniveau, der igen har stor påvirkning på besætnings sund-

TABEL 2. DET GENNEMSITLIGE DÆKNINGSBIDRAG VED FORSKELLIGE GRUPPERINGER AF KVALITETSTILLÆG. DATA STAMMER FRA 525 KONVENTIONELLE BEDRIFTER MED STOR RACE. KILDE SEGES ØKONOMIDATABASE.

KVALITETS- TILLÆG, ØRE/KG EKM	DB KR./KO	ÅRSKØER	ANDEL AF BEDRIFTER, %
<6,5	8.556	196	21
6,5-7	9.356	214	9
7-7,5	9.488	178	12
7,5-8	9.533	184	15
8-8,5	10.341	187	30
>8,5	10.814	210	13
Gennemsnit alle	9.712	192	

»

heds- og ydelsesniveau og dermed også på bedriftens bundlinje. Kvalitetstillægget kan oftest ses som en 'sladrehanke' i forhold til managementniveauet i besætningen, hvor et lavt tillæg indikerer, at pasningsrutinerne skal have et grundigt eftersyn.

Hyppigste fokusområder

Når mælke kvalitetsrådgiverne fra SEGES tager på besætningsbesøg i forbindelse med kvalitetssvigt, er der en del problemstillinger, som går igen på bedrifterne. Følgende er en kort sammenfatning af de områder, som oftest giver problemer med mælkekvaliteten og altså også derfor oftest er de områder, hvor der kan sættes ind for at forbedre den.

> Gode malkerutiner

God yversundhed starter ved korrekt og effektiv malkning. Med effektiv malkning kan den samlede malketid pr. dag reduceres, samtidig med at mælkekvaliteten forbedres. Effektiv malkning er et begreb, som er kommet i fokus i takt med stigende besætningsstørrelse og væksten i produktionen efter kvotens ophør. Det skyldes, at en stor del af det samlede tidsforbrug i mælkeproduktionen går til malkning.

Ved at se på hvordan køerne malkes, kan man samtidig finde ud af, om der er risiko for øget nyinfektion i forbindelse med malkningen. Det kan f.eks. være dårligt malkeflow på grund af manglende effektiv forberedelse af koen, som giver et højere pattespidsvakuum, og som igen øger risikoen for beskadigelse af pattespidsen og dermed antallet af nyinfektioner.

Effektiv malkning omfatter også en teknisk del. I mange besætninger kan forskellige indstillinger af malkeanlægget optimeres. Det kan eksempelvis være omkoblingsniveau,

neutraltid, forsinkelse på aftagning med videre.

> Fejlindstillinger giver nyinfektioner

Besætninger med mange nyinfektioner har oftest flere fejl i malkeanlægget, og ofte er det fejl, som er ganske enkle at rette. De hyppigste fejl er pulsatorfejl og vakuumfejl. Desuden har alt for mange besætninger spandemaskiner, som bruges til bl.a. framalkning af colostrum fra nykælvere, med gammelt pattegummi, samt pulsatorer der ikke har samme hastighed som de øvrige pulsatorer. Spandemaskinen skal vedligeholdes både teknisk og hygienisk som det øvrige malkeanlæg. I robotbesætninger ser vi typisk de samme tekniske fejl samt ringe hygiejneforhold ved paterengøringen og udstyret.

> Dårlig staldhygiejne

Dårlig yversundhed har, ud over relation til malkningen, også stor relation til generel management. Når man ser på staldhygiejne, ved vi, at der er en sammenhæng mellem beskidte yvere og dårlig yversundhed, som igen leder til højt celletal. I en undersøgelse, foretaget af SEGES i 2015, blev 1.754 køers renhed bedømt. Resultatet viste, at celletallet for de rene køer i gennemsnit var på 228.000, mens det for de beskidte køer var omkring 400.000. Tallene viser altså, at der er et potentiale for at opnå højere kvalitetstillæg i besætninger med stor andel af køer med beskidte yvere. Derfor skal der ydes et godt stykke arbejde ude i stalden med at holde køernes leje tørt og rent ved hyppigt at skrabe ned og tilføre strøelse.

> Vær ekstra opmærksom ved robotmalkning

Mælkekvaliteten i robotbesætninger er gennemsnitlig **dårligere end** landsgennemsnittet – selvom der er sket store forbedringer, siden robot-

terne blev introduceret i Danmark for 20 år siden. Den hyppigste årsag til celletalsproblemer i robotbesætninger er dårlig hygiejne. Dårlig hygiejne betyder, at smitte nemmere spredes fra ko til ko – for eksempel via robotens arm. Derudover ses dårlig mælkenedlægning samt forkert vakuum på pattespids. Begge dele kan afsløres ved en måling under malkning. En sådan måling afslører også tit forkert forberedelse – enten i forbindelse med børster eller pattevasker.

Gennemgang af tekniske aspekter af robotterne viser desuden overraskende hyppigt små fejl, som hurtigt kan rettes. Endvidere er der mange ting i managementsystemet, der ofte kan indstilles på en anden måde for at opnå optimal yversundhed. Sidst, men ikke mindst, er det vigtigt at kontrollere, at pattesprayingen fungerer optimalt.

OPTIMÉR MALKEANLÆGGET

God yversundhed starter ved korrekt og effektiv malkning. Med effektiv malkning kan den samlede malketid pr. dag reduceres, samtidig med at mælkekvaliteten forbedres.

I mange besætninger kan forskellige indstillinger af malkeanlægget optimeres. Det kan eksempelvis være omkoblingsniveau, neutraltid, forsinkelse på aftagning mv. SEGES Kvæg har revideret anbefalingerne til optimale indstillinger. Find dem på www.maelkekvalitet.dk.

Besætninger med mange nyinfektioner har oftest flere fejl i malkeanlægget, og ofte er det fejl, som er ganske enkle at rette. De hyppigste fejl er pulsatorfejl og vakuumfejl.

> Lavt kimalt kræver masser af varmt vand

Problemer med for højt kimalt har overraskende ofte direkte relation til dårlig vandforsyning. I alt for mange tilfælde er varmtvandsforsyningen ikke stor nok til malkeanlæggets størrelse. Store malkeanlæg og store mælketanke kræver meget store mængder varmt vand. Det skyldes, at der er store overflader af rustfrit stål, som skal nå at varmes op med det varme vand for at opnå optimal vask. Det svarer til, at hvis man har olie eller fedt på hænderne, så hjælper det ikke at vaske dem i koldt eller lunkent vand – der skal varmt vand og sæbe til. Præcis det samme kræves, når der skal fjernes mælkerester. Andre årsager til forhøjet kimalt er underdimensionerede kølesystemer, fejl i

anlæg, dårlig management, manglende udskiftning af gummidele eller så simpelt som forkert dosering af kemikalier.

Flest antibiotikauheld i travle perioder

Statistikken over uheld med antibiotika viser, at mange af uheldene sker i travle perioder, når der sås, høstes eller afholdes ferie. Alt for ofte skyldes uheldene dårlig eller manglende mærkning af behandlede køer, som øger risikoen for, at de malkes med. Derfor er det uhyre vigtigt, at træffe nødvendige forholdsregler for at minimere risikoen for uheld. En af de vigtigste ting er at sørge for tydelig kommunikation i forbindelse med behandlede køer. Der skal etableres et system,

som nemt og tydeligt viser, hvilke dyr det drejer sig om, for eksempel på et whiteboard i malkestalden. Ofte gives der kun mundtlig besked om behandlinger, og det kan give anledning til uheld. Sørg også for en liste over behandlede goldkøer. Det sker overraskende tit, at goldkøer slipper over til den malkende gruppe og malkes med. Hvis det er muligt, så opstald behandlede køer i et separat hold.

Også i robotbesætninger er det vigtigt at mærke køerne. Tape på halen sikrer, at den rigtige ko behandles og genbehandles. Endeligt bør køer i behandling altid tastes til framalkning, inden de behandles. I 2015 var for sen indtastning af behandlede køer skyld i 15 % af uheldene i robotbesætninger.

TOTALØKONOMI FOR MÆLKEPRODUCENTER

I lighed med tidligere år er der stor spredning i resultaterne uafhængigt af størrelse. 60 pct. skyldes bedre drift, mens den resterende del kan forklares ved, at de bedste har mindre og billige gæld. Foto: Colourbox.

> **JANNIK TOFT ANDERSEN**
SEGES Kvæg

Den lave mælkepris medførte et driftsresultat meget tæt på 0 og et afkast på landbrugsaktiverne på under 1 pct. Resultatet er selvsagt utilfredsstillende. Som et af de få lyspunkter er det i 2015 lykkedes mælkeproducenterne at sænke fremstillingsprisen pr. kg mælk med godt 20 øre.

I lighed med tidligere år er der stor spredning i resultaterne uafhængigt af størrelse. 60 pct. skyldes bedre drift, mens den resterende del kan forklares ved, at de bedste har mindre og billige gæld.

Grundet stigningen i økotillægget fik de økologiske bedrifter væsentlig bedre resultater end deres konventionelle kolleger.

Regnskabsresultater

Udviklingen i det gennemsnitlige regnskabsresultat for konventionelle og økologiske mælkeproducenter er vist i tabel 1. Regnskabstallene er vægtede, så resultaterne er repræsentative for alle mælkeproducenter i Danmark. For definition af de anvendte resultatudtryk og nøgletal se side 50.

Produktionsgrundlaget. De foreløbige vægtede tal viser at det gennemsnitlige antal årskøer i 2015 var på 178 køer, mens jordtillægget steg med 4 ha. Stigningen i det gennemsnitlige koantal skyldes i lighed med tidligere år, at nogle mindre bedrifter ophører som mælkeproducenter. Stigningen i antallet af køer ved de fortsættende bedrifter er noget mere moderat. Ser man isoleret på bedrifter, der var med i økonomidatabasen både i 2014 og 2015, så steg antallet af køer i gennemsnit med 4 køer. Ydelsen pr. ko steg med hele 4 pct., og den gennemsnitlige mælkeleverance pr. årsko kom dermed meget tæt på 10.000 kg EKM pr. ko.

Bruttoudbyttet faldt med 407 tkr. til 6.256 tkr. Et fald i mælkeprisen på godt 60 øre var, isoleret set, den væsentlige forklaring på faldet i bruttoudbytte. Derudover var indtægterne fra planteavl og øvrige land-

brugsindtægter også lavere end i 2014. Flere køer og stigende mælkeproduktion modvirkede faldet i brutto-udbyttet. En stor del af producenterne skulle for aller-
sidste gang betale superafgift i 2015. Den gennemsnit-
lige mælkeproducent betalte 3 øre pr. kg leveret EKM
i superafgift. Værdien af beholdningerne ultimo 2015
var stort set uændret i forhold til sidste år. Værdien på
besætningen steg med omkring 90.000 kr.

Stykomkostningerne steg med 184 tkr. svarende til
en stigning på 6 pct. Pr. hektar er stykomkostningerne i
marken stort set uændrede i forhold til sidste år, mens
stykomkostningerne i stalden er 328 kr. lavere pr. års-
ko. Dette kan primært forklares med lavere omkostnin-
ger til indkøbte fodermidler, men også omkostningen
til eget grovfoder er en smule lavere end året før. Om-
kostningerne til dyrlæge og diverse stykomkostninger,
husdyr steg med knap 1,5 pct. pr. årsko.

Dækningsbidraget faldt totalt set med 591 tkr., hvil-
ket er et fald på 17 pct. i forhold til året før. Dæknings-
bidraget fra marken faldt med godt 884 kr. pr. ha til

Bemærk nye størrelsesgrupper

På grund af strukturudviklingen har vi i år
valgt at ændre størrelsesinddelingen.

Før anvendte vi 0-80 køer, 80-160 køer,
160-240 køer osv. I denne publikation an-
vendes disse størrelsesgrupper i totaløko-
nomiafsnittet 0-100 køer, 100-200 køer
200-300 køer Osv.

6.202 kr. pr. ha, mens dækningsbidraget fra stalden
faldt med 3.568 kr. pr. årsko. En stor del af faldet skyl-
des dermed det lavere dækningsbidrag i stalden, der
primært er drevet af faldet i mælkeprisen.

TABEL 1. FEM ÅRS UDVIKLING FOR ALLE HELTIDSKVÆGBEDRIFTER (KONVENTIONELLE OG ØKOLOGISKE).

	2011	2012	2013	2014	2015
Antal regnskaber	2.348	2.354	2.263	2.165	1.624
Antal bedrifter	3.449	3.616	3.408	3.328	3.109
Antal årskøer	152	158	164	165	178*
Ha i omdrift	138	145	153	157	165
BELØB I 1.000 KR.					
Bruttoudbytte	5.232	5.586	6.267	6.663	6.256
Stykomkostninger	2.553	2.860	3.195	3.165	3.349
Dækningsbidrag	2.679	2.726	3.071	3.498	2.907
Kontante kapacitetsomkostninger	1.435	1.526	1.649	1.787	1.790
Afskrivninger mv.	535	556	561	608	637
Resultat af primær drift	708	644	862	1.103	480
Afkoblet EU-støtte	457	481	489	504	506
Finansieringsomkostninger	974	933	876	897	923
Driftsresultat	191	192	474	710	63
Likviditet efter privat og reg.	399	358	861	915	303
Egenkapital	5.188	5.058	4.592	4.523	4.057
Hensættelser	1.702	1.609	1.739	1.930	1.755
Gæld i alt	22.119	22.884	23.756	24.490	25.610
Balance	29.009	29.551	30.086	30.943	31.422

*Foreløbige vægtede tal. Landsgennemsnittet af antal køer pr. bedrift forventes at være tættere på 170 køer.

Kontante kapacitetsomkostninger var stort set uændrede i forhold til året før. Dette er på trods af forholdsvis høj stigning i produktionsomfanget. Pr. årsko faldt kapacitetsomkostningerne med 800 kr. Energi- og brændstofomkostningerne faldt med 20 pct. pr. årsko som følge af lavere priser på energi. Dette var dermed den post, som oplevede det største fald. Vedligeholdelsesomkostningerne faldt med 11 pct. pr. årsko. Det stramme cash-flow på mange bedrifter har givetvis fået mange bedrifter til at holde igen eller udskyde vedligehold, hvor det har været muligt. Diverse omkostninger, som regnskab og økonomirådgivning, faldt med 4 pct. pr. årsko, mens lønomkostningerne pr. årsko lå på samme niveau som sidste år. Udviklingen i de kontante kapacitetsomkostninger skyldes både lavere energipriser, strammere styring af omkostningerne og at producenterne i mange tilfælde har kunnet øge produktionen indenfor eksisterende rammer.

Resultat af primær drift blev dermed på 480 tkr., hvilket nominelt set er på niveau med 2006. Her skal det bemærkes, at mælleleverancen på den gennemsnitlige bedrift er

fordoblet, og gælden er steget med 2,5 gange pr. bedrift. Det øgede produktionsomfang har dermed ikke udmøntet sig i en højere bundlinje.

Finansieringsomkostninger steg med 25 tkr. til 923 tkr. Størstedelen af stigningen kan forklares ud fra stigende omkostning til forpagtning, hvilket er direkte afledt af et større forpagtet areal. Renteudgifterne steg en smule. Dette er afledt af højere gæld samt højere bidragssatser på den variable del af gælden, der er i danske kr. Omvendt er renteudgifterne til variabel forrentet realkreditgæld i fremmed valuta (herunder Euro), og renteudgifterne til pengeinstitutter faldet. Realiseret tab på finansielle forretninger lå på 55 tkr., hvilket stort set er samme niveau som de to foregående år. I lighed med tidligere år dækker det over et fåtal af bedrifter, der har realiseret tab på finansielle forretninger, men til gengæld er tabene på nogle af disse bedrifter markante.

Driftsresultatet blev på 63 tkr., hvilket stort set er på niveau med 2008-resultatet. Et driftsresultat på 63.000

TABEL 2. IND TJENING FOR KONVENTIONELLE KVÆGBEDRIFTER MED STOR RACE OPDELT EFTER STØRRELSE.

	GNS.	0-100	100-200	200-300	300-400	400-
Antal bedrifter	2.474	600	1.131	429	163	151
Årskør	181	66	148	240	335	549
Areal i omdrift	161	80	144	213	271	351
Kg EKM pr. årsko	10.181	9.423	10.142	10.275	10.319	10.414
BELØB I 1.000 KR.						
Dækningsbidrag	2.852	1.031	2.361	3.756	5.368	8.465
Kontante kapacitetsomkostninger	1.796	666	1.492	2.381	3.352	5.217
Afskrivninger mv.	648	236	562	895	1.255	1.566
Resultat af primær drift	407	129	306	480	761	1.682
Afkøbet EU-støtte	509	256	461	651	848	1.114
Finansieringsomkostninger	933	251	744	1.337	1.762	3.007
Driftsresultat	-16	134	23	-206	-153	-211
Ejerløn	433	383	452	496	417	337
Driftsresultat efter ejerløn	-449	-249	-429	-702	-570	-549
Aktiver i alt	31.842	15.462	28.436	41.209	54.394	71.400
Egenkapital	3.892	5.378	4.133	2.364	4.289	87
NØGLETAL						
Soliditet, %	12,2	34,8	14,5	5,7	7,9	0,10
Afkastningsgrad, landbrug	0,8	-0,4	0,6	0,8	1,4	2,1
Fremstillingspris, kr.	2,78	3,22	2,86	2,77	2,68	2,54
Forpagtet andel af areal, %	30	23	28	32	34	35
Landbrugsaktiver kr. pr. årsko	163.463	206.451	178.216	161.200	153.558	123.014

Bedrifter med under 200 køer realiserede et beskedent positivt driftsresultat, mens de større bedrifter fik et underskud mellem 150 tkr. og godt 200 tkr. Foto: Peter Hvid Laursen.

tkr. er selvsagt utilfredsstillende og på ingen måder tilstrækkeligt til at kunne aflønne ejerfamiliens arbejdsindsats og en forrentning af egenkapital. Med udgangspunkt i en gennemsnitligt beregnet ejerløn på 426 tkr. og forrentningen af den gennemsnitlige egenkapital på 4.057 tkr. med 4 pct., manglede den gennemsnitlige mælkeproducent i 2015 godt en halv million kr. for at kunne aflønne alle faktorer.

Likviditet efter privat og regulering viser, hvor meget likviditet der er til rådighed til nyinvesteringer og afdrag på gælden. I 2015 var likviditet efter privat og regulering på 303 tkr. og dermed godt 600 tkr. lavere end året før.

I et normalt år bør bedriften generere likviditet svarende til afskrivningerne, da det muliggør at afdrage på gælden i samme takt, som værdien af aktiverne forringes. De seneste fem år er det kun lykkedes for den gennemsnitlige mælkeproducent at generere nok likviditet i 2014 og 2013, hvor mælkeprisen var tæt på 3,00 kr., til at det var tilstrækkeligt likviditet fra driften til at dække afskrivninger. Det er i øvrigt også værd at bemærke, at mens likviditeten fra driften var 1,5 gange større end afskrivningerne i 2014, så var denne i 2015 kun halvdelen af afskrivningerne. Det understreger, hvor svingende bedrifternes likviditet er fra år til år. Det er ikke et problem, at likviditeten et enkelt år er under afskrivningsniveauet, men det er et problem, når den over en årrække, som gennemsnit, ligger under afskrivningsniveauet.

I 2015 blev der investeret for 1.102 tkr., hvilket resulterede i et samlet likviditetsunderskud på 800 tkr. Det

blev primært dækket af øget gældsætning. 20 pct. af likviditetsunderskuddet blev dog dækket af bedrifternes egne finansielle reserver.

Egenkapitalen er stadig på meget lavt niveau i forhold til den samlede kapitalindsats. For gennemsnitsbedriften faldt egenkapitalen i 2015 med 79 tkr. og var ultimo 2015 på 4.056 tkr. Egenkapitalen udgjorde dermed knap 13 pct. af den samlede balancesum.

Bedriftsstørrelse og vurdering af de økonomiske resultater

Dette afsnit går i dybden med vigtige nøgletal, der beskriver bedrifternes økonomi med udgangspunkt i data fra konventionelle bedrifter med stor race. Disse beskrives og sammenlignes på tværs af forskellige størrelsesgrupper.

I tabel 2 er de økonomiske resultater vist for forskellige størrelsesgrupper. Her fremgår det, at bedrifter med under 200 køer realiserede et beskedent positivt driftsresultat, mens de større bedrifter fik et underskud mellem 150 tkr. og godt 200 tkr. Det kan forklares med, at de større bedrifter er mere gældsbelastede.

Medtages en beregnet ejerløn, vil bedrifterne alle samme få et negativt driftsresultat mellem 250 tkr. og 700 tkr., hvor det er bedrifter med mellem 200-300 årskøer, der vil få det største negative driftsresultat efter ejerløn.

Rentabilitet

Afkastningsgraden er et meget vigtigt nøgletal til at vurdere bedrifternes rentabilitet, idet det fortæller,

hvor stort afkastet fra landbrugsdriften er i forhold til den indsatte kapital. Det kan direkte sammenlignes med det afkast, bedriftens investorer (både kreditorer og egenkapitalejere) kræver for at ville skyde kapital i bedriften. Afkastningsgraden for de konventionelle bedrifter med stor race var 0,8 pct. og dermed omkring 2,5 procentpoint mindre end sidste år. Som det fremgår af tabel 2, er afkastningsgraden stigende med besætningsstørrelsen. Dette kan dels forklares med, at de større besætninger har flere køer pr. ha. og dermed ikke har bundet nær så meget kapital i jorden i forhold til deres produktionsomfang. Derudover har bedrifter med mange køer også bedre mulighed for at udnytte produktionsapparatet ved at kunne fortynde de faste omkostninger ud over flere kg. mælk.

Soliditet

Soliditeten viser, hvor stor del af aktiverne, der er finansieret med egenkapital. Den fortæller dermed hvor stor del af værdierne, der kan tabes, før kreditorerne ikke længere kan få dækket deres krav af bedriftens aktiver. Mens rentabilitet er bedre for de større bedrifter i forhold til de mindre bedrifter, forholder det sig stik modsat med soliditeten. I gennemsnit har bedrifterne med under 100 køer en soliditet på 35 pct., mens egenkapital stor set er ikke-eksisterende for den gennemsnitlige bedrift med over 400 køer.

For en bedrift med meget lav soliditet vil det være vanskeligt og særdeles dyrt at optage ny gæld. Ligeledes gør den lave soliditet, at egenkapitalen bliver særdeles risikabel, da selv mindre værdiforringelser af aktiverne

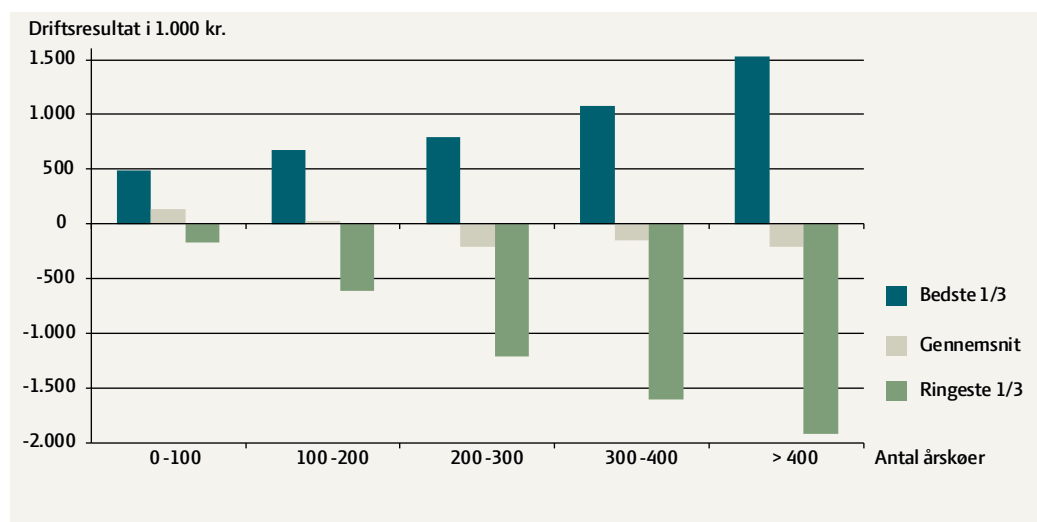
kan bringe egenkapitalen i fare. Hvis for eksempel aktiverne blot falder med 1 pct., svarer det til, at egenkapitalen for bedrifterne med mellem 200-300 køer bliver 17,5 pct. lavere. Et tilsvarende fald i aktiverne hos de allerstørste bedrifter vil alt andet lige resultere i, at gennemsnittet vil få en negativ egenkapital på godt 600 tkr. Egenkapitalens følsomhed over for værdiændringer stiller dermed meget høje krav til forrentningen af egenkapitalen på bedrifter med lav soliditet.

Sammenligningen af rentabilitetsnøgletallene og soliditeten viser paradokset ved de mange besætningsudvidelser, som er sket gennem de seneste år. Der eksisterer stordriftsfordele, hvis man udelukkende fokuserer på den rene drift. Men da udvidelserne er opnået ved at øge den finansielle gearing markant, har det også medført, at risikoen på bedrifterne er øget betydeligt.

Spredning i resultaterne

Gennemsnitstallene i tabel 1 og 2 dækker over en meget stor spredning i de økonomiske resultater bedrifterne imellem, hvilket også illustreres i figur 1, der viser spredningen i driftsresultat for de konventionelle bedrifter med stor race.

Den bedste tredjedel fik, trods fald i mælkeprisen, hæderlige resultater i 2015, mens der omvendt var meget store tab hos gruppen af bedrifter, der lå i den ringeste tredjedel – målt på driftsresultatet. For bedrifterne med mellem 100-200 køer er forskellen mellem gennemsnittet af henholdsvis den bedste tredjedel og ringeste tredjedel på knap 1,3 mio. kr., og tilsvarende er

Figur 1. Spredning i driftsresultater. Konventionelle heltidsbedrifter med stort race opdelt efter størrelse.

Omkring 60 pct. af forskellen i driftsresultaterne mellem den bedste og ringeste tredjedel kan forklares ud fra forskelle i driften. Det vil sige forskelle i resultat af primær drift inklusiv afkoblet EU-støtte. Foto: Peter Hvid Laursen.

forskellen for bedrifterne med mellem 300-400 køer omkring 2,7 mio. kr.

Den store spredning vidner om, at for bedrifter med gennemsnitlige økonomiske resultater vil der være et større potentiale i at være blandt de bedste inden for egen størrelsesgruppe frem for at udvide til dobbelt størrelse.

Forskel i finansieringen

Omkring 60 pct. af forskellen i driftsresultaterne mellem den bedste og ringeste tredjedel kan forklares ud fra forskelle i driften. Det vil sige forskelle i resultat af primær drift inklusiv afkoblet EU-støtte. Artiklerne med resultaterne fra Business Check og KvægNøglen i denne publikation fokuserer på forskellene fra den primære drift. I dette afsnit går vi mere i dybden med de resterende 40 pct. af forskellen, som kan forklares ud fra forskelle i finansieringsomkostninger. Det vil vi gøre ved at tage udgangspunkt i de to grupper af konventionelle bedrifter med henholdsvis 100-200 køer og 300-400 køer med stor race. For disse grupper udgør forskellen i finansieringsomkostningerne henholdsvis 550 tkr. for bedrifterne med mellem 100-200 køer og 904 tkr. for bedrifterne med mellem 300-400 køer.

Den dårligste tredjedel af bedrifterne med 100-200 årskøer har finansielle omkostninger pr. årsko, som er næsten dobbelt så høje som den bedste tredjedels tilsvarende omkostninger. (Figur 2). For bedrifterne, der har 300-400 årskøer, er de finansielle omkostninger 66 pct. højere for dårligste tredjedel. Forskellen i begge størrelsesgrupper skyldes, at bedrifterne i den bedste tredjedel

har mindre og billigere gæld i forhold til bedrifterne i den dårlige gruppe.

Det ses blandt andet ved, at mens realkreditgælden for bedrifterne i den ringeste tredjedel er 300 kr. højere pr. årsko i forhold til bedste tredjedel, så er omkostningerne til den dyre gæld, som bankgæld og kassekredit, 6 gange så store for bedrifterne med mellem 100-200 køer, mens forskellen er godt 3 gange så stor ved de store bedrifter. Det kan meget vel skyldes, at den ringeste tredjedel, grundet utilstrækkelig likviditet, i højere grad har været nødsaget til at optage ny gæld eller trække over på kassekredit for at opretholde den daglige drift. For de to størrelsesgrupper har den ringeste tredjedel pr. årsko 40.000-45.000 kr. mere gæld end bedste tredjedel. Derudover er omkring 80 pct. af gælden ved den bedste tredjedel realkredit. Realkredit for den ringeste tredjedel udgør kun to tredjedele ved bedrifterne mellem 100-200 køer og lige under 60 pct. for bedrifter i den ringeste tredjedel med mellem 300-400 køer. Der til kommer, at renten på de forskellige lån også er højere. Det er især udtalt for bidragssatserne på realkredit og bankrenterne (se KvægInfo 2493 på landbrugsinfo.dk for uddybning af forskellene). Forskellen i rente- og bidragssatser kan forklares med, at de bedste har bedre betalingsevne og de finansielle institutioner ved prisætningen dermed vurderer denne type arrangementer som mere sikre.

På hele gælden betaler den ringeste tredjedel i begge størrelsesgrupper omkring 1 procentpoint mere i rente i forhold til den anden gruppe.

Selvom forskellen i de finansielle omkostninger pr. årsko ikke er stor mellem de to størrelsesgrupper, skal det dog bemærkes, at de store bedrifter har flere køer pr. ha. De har dermed ikke bundet nær så meget kapital i jorden, som de mindre bedrifter. I forhold til den samlede balance er de større bedrifter mere gældsatte. Ultimo 2015 havde den bedste tredjedel af bedrifterne mellem 100-200 årskøer en gennemsnitlig soliditet på 23 pct. og 3 pct. for den ringeste tredjedel. Tilsvarende for bedrifterne med mellem 300-400 køer er soliditeten 16 pct. for den bedste tredjedel og minus 9 pct. for den ringeste tredjedel.

Fald i fremstillingspris

Det mest positive, der kan siges om 2015, er, at det er lykkedes bedrifterne at sænke deres fremstillingspris i forhold til året før med godt 30 øre for bedrifter med under 100 køer og med omkring 20 øre for de øvrige. (Figur 3). Faldet i fremstillingsprisen kan forklares med høj ydelsesfremgang, fald i foderomkostninger pr. kg EKM og en særdeles moderat udvikling i kapacitetomkostningerne.

I lighed med tidligere år er fremstillingsprisen faldende med stigende besætningstørrelse, hvilket delvist kan for-

klares i forskellen i køer pr. ha. Men det skyldes også, at de store besætninger har mulighed for at udnytte produktionsapparatet mere intensivt, så de dermed kan fortynde de faste omkostninger ud over flere kg mælk.

Det forholdsvis markante fald i fremstillingen vidner om, at mælkeproducenterne arbejder benhårdt med det, de selv har indflydelse på, for at tilpasse sig de hårde markedsvilkår, som erhvervet er underlagt.

Investering og likviditet

Tabel 3 viser investeringsniveauet fordelt på de enkelte størrelsesgrupper. Investeringerne er delt i investeringer produktionsanlæg, der er de afskrivningsberettigede aktiver og øvrige landbrugsinvesteringer, hvor jord er den mest markante, samt investeringer i aktiver uden for landbrug som beboelse og private biler. Investeringerne er sammenholdt med likviditetsgenereringer.

Bedrifterne med under 200 årskøer havde negative nettoinvesteringer, mens de store bedrifter havde positive nettoinvesteringer. Medtages investering i jord og andre ikke afskrivningsberettigede aktiver, så havde

TABEL 3. INVESTERING OG FINANSIERING FOR KONV. BEDRIFTER MED STOR RACE, OPDELT EFTER STØRRELSESGRUPPER.

ANTAL ÅRSKØER	GNS.	0-100	100-200	200-300	300-400	Ø. 400
INVESTERING I 1.000 KR.						
Driftsbygninger	374	70	282	522	834	1.192
Inventar, stald	198	28	143	318	408	731
Maskiner, mark	105	57	88	117	190	313
Grundforbedring	21	3	5	6	8	9
Investeringer, produktionsanlæg i alt	698	158	519	964	1.440	2.244
Driftsmæssige afskrivninger	648	236	562	895	1.255	1.566
Nettoinvestering, produktionsanlæg	50	-78	-43	69	185	678
Jord	445	207	525	639	203	547
Mælkekvote og øvrige immaterielle aktiver	-4	1	1	-10	-29	-19
Nettoinvesteringer, landbrug	490	130	482	698	359	1.206
Beboelse, biler og aktiver uden for landbrug	77	26	91	57	75	171
Samlede investeringer	567	156	573	756	434	1.378
LIKVIDITET I 1.000 KR.						
Likviditet efter regulering og privat	229	203	207	176	413	445
Likviditetsoverskud/-behov	-987	-189	-929	-1.475	-1.635	-2.498
Selvfinansiering, %	40	130	36	23	95	32
Afskrivningernes dækningsgrad	0,35	0,86	0,37	0,20	0,33	0,28
Nettoinvestering, prod.anlæg, kr. pr. årsko	276	-1.179	-294	287	554	1.235

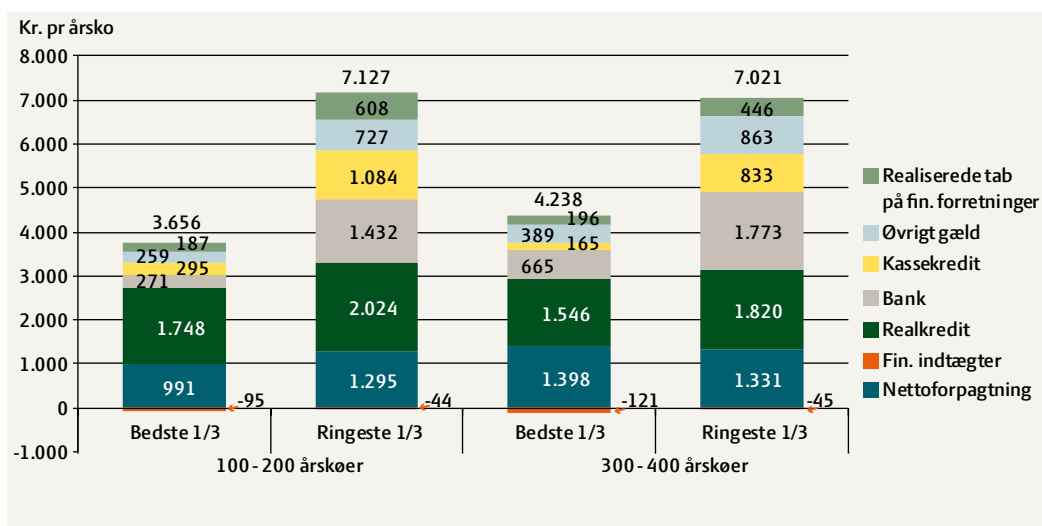

Likviditetssituationen blev forringet i 2015, og alle størrelsesgrupper fik negativ likviditet. Det er hos bedrifterne med under 100 årskøer, der er bedst balance mellem likviditetsgenereringen og investeringsniveauet. Foto: Colourbox.

alle grupper positive nettoinvesteringer. Det skal dog bemærkes, at de positive nettoinvesteringer i produktionsanlægget, som de store bedrifter som gennemsnit har realiseret, dækker over, at der er en lille gruppe af denne type bedrifter, der har fortaget meget store investeringer – sandsynligvis opkøb af andre ejendomme. 5 pct. af bedrifterne med over 200 årskøer står for godt halvdelen af de samlede investeringer for denne gruppe. Ser man bort fra disse, så har investeringsniveauet ved de øvrige bedrifter i denne gruppe været beskedent. Likviditetssituationen blev forringet i 2015, og alle stør-

relsesgrupper fik negativ likviditet. Det er hos bedrifterne med under 100 årskøer, der er bedst balance mellem likviditetsgenereringen og investeringsniveauet.

Forklaringen er ikke, at likviditeten fra driften hos disse bedrifter er specielt god men skyldes, at en stor del af denne type bedrifter kører nedslidningsstrategi, og som konsekvens heraf har et meget lavt investeringsniveau. Likviditetsmæssigt bliver de mindre bedrifter hjulpet af, at en stor del af arbejdskraften på disse bedrifter bliver lagt af ejerfamilien, og derudover er de også mindre

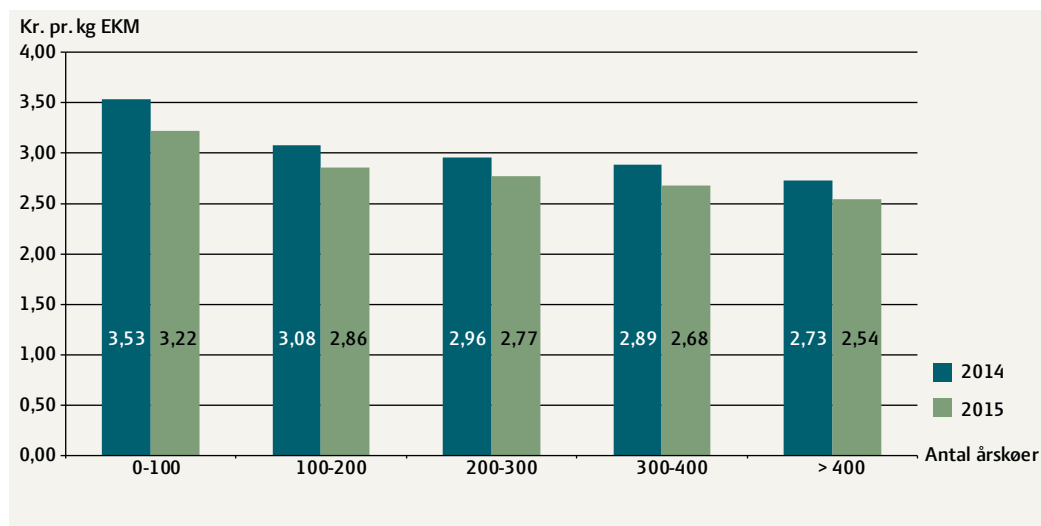

Figur 2. Finansielle omkostninger pr. årsko for konventionelle bedrifter med stor race. Gennemsnittet vises for bedste og ringeste tredjedel målt på driftsresultatet for bedrifter med 100-200 årskøer og 300-400 årskøer.

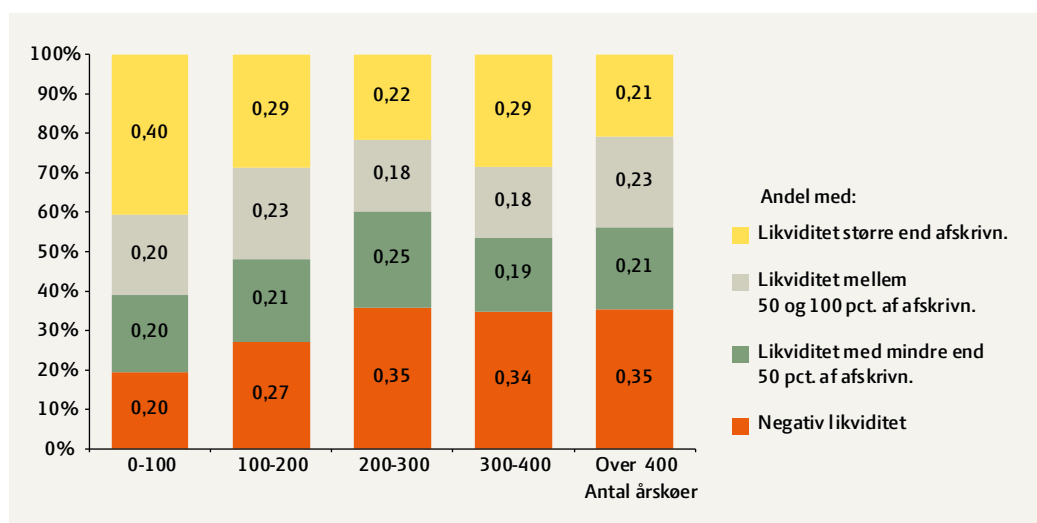
gældssatte. Dermed har der, for de mindste bedrifter, været færre udbetalinger til løn og renter end for de øvrige. Hvis alle faktorer skal aflønnes, er det dog stadig denne type bedrifter, der har den laveste rentabilitet. Med hensyn til størrelsesøkonomi eksisterer der i malkekvægbruget et paradoks mellem rentabilitet og evnen til at genere likviditet. Eller – mere præcist – langsigtet økonomisk holdbarhed på den ene side og overlevelseschancer på kort sigt på den anden side.

Figur 4 viser bedrifterne fordelt efter deres evne til at dække afskrivningerne med likviditet fra driften. Hvis likviditeten er lavere end afskrivningerne, er det ensbetydende med, at produktionsapparatet nedslides hurtigere, end man kan generere likviditet til at refinansiere aktiverne.

Omkring 50-60 pct. af bedrifter med over 100 årskøer havde i 2015 negativ eller beskedent positiv likviditet.

Figur 3. Udviklingen i den gennemsnitlige fremstillingspris pr. kg EKM, inklusive ejerløn og forrentning af landbrugsaktiverne. Fremstillingsprisen er beregnet på hele virksomheden for bedrifter med konventionel stor race.

Figur 4. Sammenligning af likviditet efter reguleringer og privat.

Dette står selvsagt noget i kontrast til året før, hvor omkring 65-70 pct. af bedrifterne kunne dække deres afskrivninger. Forskellen mellem 2014 og 2015 understreger, hvor svingende likviditeten på et kvægbrug er fra år til år. Og det stiller store krav til bedriftsejerens evne til risikostyring og tilpasning til svingende markedspriser.

Pæne resultater for økologerne

Tabel 4 viser de økonomiske resultater fordelt mellem race og driftsform. Grundet den ret kraftige stigning i økologitillægget i 2015 er der, i modsætning til de tidligere år, stor forskel mellem de økologiske og de konventionelle bedrifter. Mens de konventionelle bedrifter som gennemsnit fik et lille negativt driftsresultat i 2015, ligger økologerne stort set på samme niveau, målt både på driftsresultat og afkastningsgrad landbrug, som de gjorde i 2014.

Mellem racerne ligger de konventionelle bedrifter stort set på samme niveau målt på afkastningsgraden. De økologiske Jerseybedrifter er knap 1 procentpoint bedre i forhold til økologer med stor race. To væsentlige forklaringer på de økologiske Jerseybedrifters afkastningsgrad er bedre end økologerne med stor race er dels, at de i gennemsnit har opnået 22 øre mere pr. kg EKM i mælkeafregning, og derudover at de pr. ko har bundet knap så meget kapital i produktionen set i forhold til stor race økologerne blandt andet ved at have flere køer pr. ha. Ved de økologiske Jerseybedrifter var der i 2015 nogenlunde balance mellem afregningsprisen og deres fremstillingspris.

Det skal dog bemærkes, at økologiske Jerseykøer udgør en meget lille gruppe, og en enkelt bedrift med ekstraordinære gode resultater kan derfor trække gennemsnittet meget op.

TABEL 4. INDJTJENING FOR MALKEKVÆGSBEDRIFTER EFTER RACE OG DRIFTSFORM.

	STOR RACE		JERSEY	
	ØKOLOG	KONV.	ØKOLOG	KONV.
Antal bedrifter	273	2.478	38	311
Årskøer	159	180	149	169
Areal i omdrift	217	161	129	133
Kg EKM pr. årsko	9.029	10.156	8.357	9.154
Afregningspris, kr. pr. kg EKM	3,13	2,27	3,35	2,33
Fremstillingspris kr. pr. kg EKM	3,31	2,79	3,34	2,85
BELØB I 1.000 KR.				
Dækningsbidrag	3.863	2.844	3.012	2.477
Kontante kapacitetsomkostninger	1.956	1.796	1.456	1.625
Afskrivninger	692	642	503	518
Resultat af primær drift	1.216	407	1.053	335
Afkoblet EU-støtte	608	507	416	406
Finansieringsomkostninger	1.027	924	723	788
Driftsresultat	797	-11	746	-47
Landbrugsaktiver i alt	32.766	29.693	24.010	23.210
NØGLETAL				
Soliditet, %	18,5	13,0	15,3	13,8
Afkastningsgrad, landbrug, %	3,2	0,8	4,1	0,6
Overskudsgrad, landbrug	13,6	3,6	15,7	2,4
Aktivernes omsætningshastighed, landbrug	0,24	0,23	0,26	0,24
Antal køer pr. ha i omdrift	0,73	1,12	1,16	1,27
Forpagtet andel af areal, %	39	30	37	35

UDVIKLING I DÆKNINGSBIDRAG MALKEKØER MED OPDRÆT

Foderomkostningerne bør vurderes i forhold til mælkeydelsen, da det er forholdet mellem disse, der beskriver effektiviteten af fodringen. Forholdet kommer til udtryk i foderomkostningerne pr. kg EKM. I 2015 var foderomkostningen pr. kg EKM på 1,38 kr.

> JANNIK TOFT ANDERSEN

> OLE AAES

SEGES Kvæg

Dækningsbidraget faldt i 2015 med omkring 5.000 kr. for de konventionelle bedrifter i forhold til 2014. Grundet stigende økologitillæg i 2015 oplevede økologerne kun en mindre tilbagegang. Spredningen i dækningsbidraget er stort bedrifterne imellem. Bedrifterne med de bedste dækningsbidrag har været bedre til at tilpasse sig de lave mælkepriser og få et meget højere udbytte med få ekstra omkostninger.

En krone i dækningsbidrag pr. kg EKM

I 2015 opnåede konventionelle bedrifter med malkekøer af stor race i gennemsnit et dækningsbidrag pr. årsko på 10.324 kr., hvilket er knap 5.000 kr. lavere end året før (se tabel 1). Den væsentligste årsag til dette er en mælkepris, der var 0,66 øre lavere i 2015.

Fremgang i mælkeydelse på 315 kg EKM og højere tilvækstværdi på 550 kr. modvirkede faldet i bruttoudbyttet. Det skal dog bemærkes, at størstedelen af fremgangen i tilvækstværdien kan forklares med en positiv værdiændring på besætningen. Da en positiv værdiændring på beholdningen ikke har likviditetsmæssig effekt,

KvægNøglen

KvægNøglen er et stærkt redskab til styring og optimering af mælkeproduktionen. KvægNøglen giver:

- løbende dokumentation for udviklingen i staldens tekniske effektivitet og dækningsbidrag
- opfølgning på målsætninger og budget for stalden
- handlingsplaner og opfølgning på indsatsområder
- benchmarking med andre bedrifter.

KvægNøglen er også et ledelsesværktøj, der kan inddrage og motivere medarbejderne til at finde forbedringer i produktionen og følge op på dem.

Medarbejderne skaber resultaterne i stalden, og KvægNøglen viser potentialerne og resultaterne.

TABEL 1. DÆKNINGSBIDRAG PR. ÅRSKO FOR KONVENTIONELLE MALKEKØER AF STOR RACE INKLUSIVE OPDRÆT FOR 2012-2015. TALLENE BYGGER PÅ OPGØRELSE AF DÆKNINGSBIDRAG I KVÆGNØGLEN.

	2012	2013	2014	2015
Antal bedrifter	181	202	220	190
PRODUKTIONSGRUNDLAG				
Antal årskøer	205	210	211	221
Mælkeydelse, kg EKM leveret pr. årsko	9.354	9.671	10.038	10.353
PRISER				
Mælkepris, kr. pr. kg EKM	2,53	2,87	2,93	2,27
Kraftfoder, kr. pr. kg	2,33	2,65	2,45	2,34
Korn og bælgfrø, kr. pr. kg	1,44	1,43	1,25	1,12
Grovfoder, kr. pr. FEN	1,09	1,10	1,11	1,10
BRUTTOUDBYTTE				
Mælkeindtægt, kr. pr. årsko	23.647	27.717	29.384	23.537
Tilvækstværdi*, kr. pr. årsko	2.928	2.815	2.574	3.124
Bruttoudbytte i alt, kr. pr. årsko	26.575	30.532	31.958	26.661
STYKOMKOSTNINGER				
Foderomkostninger**, kr. pr. årsko	13.198	15.012	14.714	14.247
Øvrige stykomkostninger, kr. pr. årsko	2.364	1.986	2.079	2.090
Stykomkostninger i alt, kr. pr. årsko	15.562	16.998	16.793	16.337
Dækningsbidrag, kr. pr. årsko	11.064	13.534	15.165	10.324
Foderomkostninger, kr. pr. kg EKM	1,41	1,55	1,47	1,38
Dækningsbidrag, kr. pr. kg EKM	1,18	1,40	1,51	1,00

*Værdiændring på besætningen pr. årsko udgør; 551 kr. i 2012, -340 kr. i 2013, -245 kr. i 2014 og 503 kr. i 2015.

**Fra 2013 er omkostninger til mineraler og vitaminer flyttet fra øvrige stykomkostninger til foderomkostninger.

er det ensbetydende med, at tilbagegangen i bruttoudbyttet, målt i rå likviditet, vil være 503 kr. større end de knap 5.000 kr.

Foderomkostningerne bør vurderes i forhold til mælkeydelsen, da det er forholdet mellem disse, der beskriver effektiviteten af fodringen. Forholdet kommer til udtryk i foderomkostningerne pr. kg EKM. I 2015 var foderomkostningen pr. kg EKM på 1,38 kr. Det er et fald på 9 øre pr. kg EKM leveret. Dette skyldes både lavere foderpriser og en bedre energiudnyttelse. Faldet fra 2014 til 2015 er dermed på samme niveau som faldet fra 2013 til 2014. Diverse stykomkostninger pr. årsko er stort set på samme niveau som sidste år. Dermed bliver dækningsbidraget pr. kg EKM i gennemsnit lige præcis en krone, og det er det laveste niveau siden 2009.

Størst fald ved konventionelle Jerseybedrifter

I 2015 opnåede konventionelle Jerseybedrifter i Kvæg-Nøglen i gennemsnit et dækningsbidrag på 10.695 kr. pr. årsko, hvilket er 5.311 kr. pr. årsko lavere end i 2014 (se tabel 2). Som med konventionel stor race kan det forklares ved det store fald i mælkeprisen. Men også ved Jersey afbødes effekten af de lave mælkepriser en smule af højere mælkeydelse og fremgang i kødtilvækst. Isoleret set betyder faldet i mælkepris 6.400 kr., men grundet de nævnte effekter blev faldet i bruttoudbyttet 'kun' 1.050 kr. lavere.

Foderomkostninger er både pr. årsko og pr. kg EKM faldet mindre end for stor race. Øvrige stykomkostninger er for Jersey steget i forhold til året før.

Dækningsbidraget pr. kg EKM i 2015 er på 1,12 kr. pr. kg EKM og er dermed 49 øre lavere end i 2014.

Mindre tilbagegang for økologerne

I takt med, at mælkeprisen faldt i 2015, steg økologitillægget grundet høj efterspørgsel. I starten af 2015 var økologitillægget 55 øre pr. kg EKM, og ved udgangen af året var det på 122 øre og dermed mere end fordoblet i løbet af 2015. Stigningen i økologitillægget medførte, at faldet i mælkeindtægt for økologerne med stor race blev godt 2.000 kr. mindre i forhold til de konventionelle med stor race (se tabel 3).

Derudover var kødtilvæksten i 2015 godt 200 kr. højere i forhold til de konventionelle med stor race. Foderomkostninger faldt med omkring 1.300 kr. i forhold til 2014. Faldet i foderomkostningerne pr. årsko er dermed højere for

økologerne i forhold til de konventionelle. Diverse stykomkostninger er stort set uændrede for økologerne.

Samlet set blev dækningsbidraget 1.750 kr. lavere end året før for økologerne. Pr. kg EKM blev dækningsbidraget 16 øre lavere end året før. Faldet er dermed væsentligt mindre hos økologerne end for deres konventionelle kolleger.

Stor spredning i dækningsbidrag

I lighed med tidligere år er der også stor spredning i de realiserede dækningsbidrag bedrifterne i mellem. For konventionelle med stor race er der godt 4.500 kr. på årsko i forskel mellem gruppen med de højeste dækningsbidrag og gruppen med de laveste dækningsbidrag. Størstedelen af denne forskel skyldes indtægterne (figur 1).

TABEL 2. DÆKNINGSBIDRAG PR. ÅRSKO FOR KONVENTIONELLE JERSEY MALKEKØER INKLUSIVE OPDRÆT FOR 2012-2015. TALLENE BYGGER PÅ OPGØRELSE AF DÆKNINGSBIDRAG I KVÆGNØGLEN.

	2012	2013	2014	2015
Antal bedrifter	22	56	59	61
PRODUKTIONSGRUNDLAG				
Antal årskøer	256	237	240	248
Mælkeydelse, kg EKM leveret pr. årsko	8.602	8.944	9.358	9.526
PRISER				
Mælkepris, kr. pr. kg EKM	2,66	2,99	3,05	2,37
Kraftfoder, kr. pr. kg	2,75	2,64	2,39	2,29
Skrå og kager, kr. pr. kg		2,42	2,24	2,32
Korn og bælgfrø, kr. pr. kg	1,50	1,35	1,18	1,08
Grovfoder, kr. pr. FEN	1,12	1,07	1,10	1,08
BRUTTOUDBYTTE				
Mælkeindtægt, kr. pr. årsko	22.924	26.784	28.565	22.529
Tilvækstværdi*, kr. pr. årsko	1.528	1.602	1.498	2.174
Bruttoudbytte i alt, kr. pr. årsko	24.452	28.386	30.063	24.703
STYKOMKOSTNINGER				
Foderomkostninger**, kr. pr. årsko	11.521	12.446	12.249	12.095
Øvrige stykomkostninger, kr. pr. årsko	2.087	1.716	1.808	1.913
Stykomkostninger i alt, kr. pr. årsko	13.608	14.162	14.057	14.008
Dækningsbidrag, kr. pr. årsko	10.845	14.225	16.006	10.695
Foderomkostninger, kr. pr. kg EKM	1,34	1,39	1,31	1,27
Dækningsbidrag, kr. pr. kg EKM	1,26	1,59	1,71	1,12

*Værdiændring på besætningen pr. årsko udgør; 4 kr. i 2011, 254 kr. i 2012, -120 kr. i 2013, -284 kr. i 2014 og -567 kr. i 2015.

**Fra 2013 er omkostninger til mineraler og vitaminer flyttet fra øvrige stykomkostninger til foderomkostninger.

Stigningen i økologitillægget medførte, at faldet i mælkeindtægt for økologerne med stor race blev godt 2.000 kr. mindre i forhold til de konventionelle med stor race. Foto: Peter Hvid Laursen.

TABEL 3. DÆKNINGSBIDRAG PR. ÅRSKO FOR ØKOLOGISKE MALKEKØER AF STOR RACE INKLUSIVE OPDRÆT FOR 2012-2015. TALLENE BYGGER PÅ OPGØRELSE AF DÆKNINGSBIDRAG I KVÆGNØGLEN.

	2012	2013	2014	2015
Antal bedrifter	35	34	30	24
PRODUKTIONSGRUNDLAG				
Antal årskøer	185	222	211	209
Mælkeydelse, kg EKM leveret pr. årsko	8.644	8.804	9.264	9.096
PRISER				
Mælkepris, kr. pr. kg EKM	3,04	3,40	3,47	3,12
Kraftfoder, kr. pr. kg	3,74	3,98	3,87	3,66
Skrå og kager, kr. pr. kg		5,56	5,38	5,46
Korn og bælgfrø, kr. pr. kg	2,15	2,14	1,91	1,86
Grovfoder, kr. pr. FEN	1,40	1,33	1,37	1,31
BRUTTOUDBYTTE				
Mælkeindtægt, kr. pr. årsko	26.270	29.954	32.163	28.368
Tilvækstværdi*, kr. pr. årsko	3.251	3.067	2.751	3.515
Bruttoudbytte i alt, kr. pr. årsko	29.521	33.021	34.914	31.883
STYKOMKOSTNINGER				
Foderomkostninger**, kr. pr. årsko	16.214	17.394	17.353	16.061
Øvrige stykomkostninger, kr. pr. årsko	2.280	2.015	2.086	2.096
Stykomkostninger i alt, kr. pr. årsko	18.494	19.409	19.439	18.157
Dækningsbidrag, kr. pr. årsko	11.027	13.612	15.475	13.725
Foderomkostninger, kr. pr. kg EKM	1,88	1,98	1,87	1,77
Dækningsbidrag, kr. pr. kg EKM	1,28	1,55	1,67	1,51

*Værdiændring på besætningen pr. årsko udgør 543 kr. i 2012, 11 kr. i 2013, -260 kr. i 2014 og -530 kr. i 2015. **Fra 2013 er omkostninger til mineraler og vitaminer flyttet fra øvrige stykomkostninger til foderomkostninger.

Når der ses nærmere på indtægterne, udgør forskel i mælkeydelsen den væsentligste faktor og dækker over 75 pct. af forskellen i indtægterne. De bedste har altså en væsentlig højere ydelse pr. årsko. Derudover får de i gennemsnit 3 øre mere pr. kg EKM, hvilket med stor sandsynlighed dækker over, at de får bedre kvalitetsafregning. Den bedste fjerdedel opnår også en højere tilvækstværdi. Det skyldes en højere pris på afgående dyr samt lavere dødelighed og højere reproduktionseffektivitet.

Den højere ydelse hos den bedste gruppe er ikke opnået ved en tilsvarende dyrere fodring. Foderomkostninger er blot 509 kr. højere pr. årsko. Det vil sige, at de bedste formår at udnytte foderet mere optimalt og har dermed lavere foderomkostninger pr. kg EKM.

For de konventionelle bedrifter med Jersey ses lignede forhold. Her er der godt 5.000 kr. i forskel i dækningsbidrag, hvor 94 pct. af forskellen kan forklares med forskel i indtægterne. Mælkeydelsen udgør 67 pct. af forskellen i indtægterne og dermed en mindre andel end for de konventionelle med stor race. Forskellen i mælkeprisen er minimal for Jersey, mens tilvækstværdien udgør en større andel. På trods af væsentlig højere ydelse er foderomkostningerne pr. årsko pr. også en anelse lavere for bedrifterne med det højeste dækningsbidrag.

Forskellen mellem økologerne med højeste og laveste dækningsbidrag er 5.100 kr. årsko. For økologerne er forskellen i dækningsbidraget, der skyldes forskelle i ydelse,

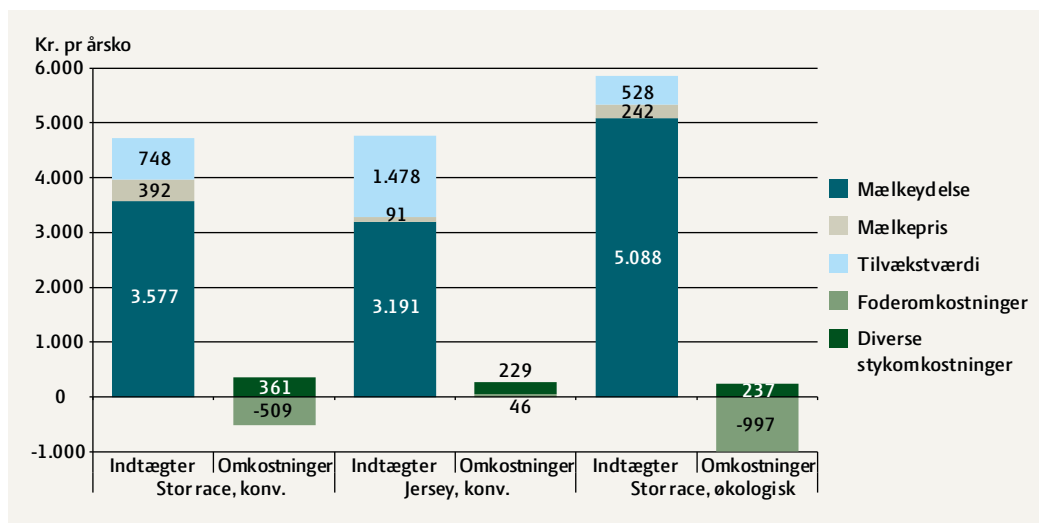
mere markant. Det kan dels forklares med, at forskellen i ydelsen hos økologerne er 55 kg højere og dels ved, at værdien af den økologiske mælk også er højere. Ydelsesforskelle slår derfor mere ud på resultatet end ved konventionelle bedrifter. Foderomkostninger var også omkring 1.000 kr. højere pr. årsko hos de bedste, men pr. kg EKM kan den bedste tredjedel fodre for 1,69 kr. mens den ringeste tredjedel, målt på dækningsbidraget pr. kg EKM, i gennemsnit fodrede for 1,83 kr.

Udvikling i forhold til sidste år

I datasættet er der 165 konventionelle bedrifter med stor race, der også var med i 2014. I dette afsnit fokuseres der på forskellen i udviklingen mellem den fjerdedel af bedrifterne, der i 2015 lå med de højeste dækningsbidrag og den fjerdedel af bedrifterne, der i 2015 havde de laveste dækningsbidrag (figur 2).

Dækningsbidraget faldt i gennemsnit med 5.361 kr. pr. årsko for den bedste fjerdedel målt på dækningsbidraget i 2015, mens faldet for den ringeste gruppe var på 5.212 kr. Dermed var forskellen mellem de to grupper på omkring 150 kr. pr. årsko.

Da den bedste fjerdedel pr. årsko i gennemsnit i de to år har leveret mellem 1.300-1.600 kg mælk mere end bedrifterne i den ringeste fjerdedel, er det ikke så overraskende, at gruppen med de bedste falder mest, når mælkeprisen dykker. Det mest overraskende er, at for-

Figur 1. Forskellen i dækningsbidrag mellem fjerdedelen med det højeste og fjerdedelen med det laveste dækningsbidrag for stor race, konventionel, og Jersey, konventionel opdelt i indtægter og udgifter. Økologisk stor race viser forskellen mellem bedste og ringeste tredjedel målt på dækningsbidrag.

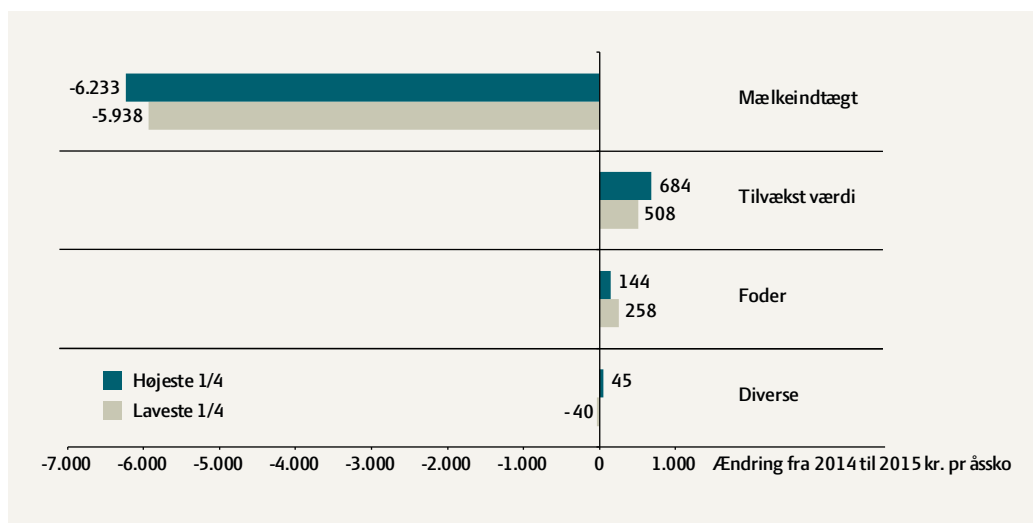

For de konventionelle bedrifter med Jersey ses lignede forhold. Her er der godt 5.000 kr. i forskel i dækningsbidrag, hvor 94 pct. af forskellen kan forklares med forskel i indtægterne. Mælkeydelsen udgør 67 pct. af forskellen i indtægterne og dermed en mindre andel end for de konventionelle med stor race.

skellen ikke er større. Isoleret set betød faldet i mælkeprisen et fald for den bedste gruppe på 7.050 kr. pr. ko. Det tilsvarende for den anden gruppe var omkring 6.250 kr. pr. ko. Mælkeydelsen steg med 380 kg pr. ko for de bedste, mens stigningen for den ringeste fjerdedel var på omkring 150 kg pr. årsko. På grund af ydelsesstigningen lykkedes det dermed for de bedste at kompensere for faldet i mælkeindtægten med godt 800 kr. pr ko. Isoleret set betød ydelsesstigning fremgang i mælkeindtægten

på omkring 350 kr. for de bedste. Fremgangen i kødtilvæksten er også bedre hos den bedste fjerdedel.

Som det fremgår af figur 2, har begge grupper reduceret foderomkostningerne i forhold til året før. Pr. årsko har gruppen med de laveste dækningsbidrag sænket foderomkostningerne mest. Men sammenholdes ydelsesfremgangen for de to grupper, har den bedste fjerdedel opnået den største reduktion i foderomkostningerne pr. kg EKM.

Figur 2. Udvikling fra 2014 til 2015 inden for mælkeindtægt, tilvækst, foder og diverse stykomkostninger. Sammenligning af fjerdedelen med det højeste dækningsbidrag i 2015 med fjerdedelen, der havde det laveste dækningsbidrag i 2015. Data er fra 165 konventionelle bedrifter med stor race, der var med begge år.

I 2015 var foderomkostningerne pr. kg EKM således 16 øre lavere for de bedste i forhold til den anden gruppe.

Alt i alt viser analysen af udviklingen fra sidste år, at de bedste har været bedre til at tilpasse sig til de lave mælkepriser.

Større indtægter med få ekstraomkostninger

Tabel 4 og 5 går dybere ned i tallene fra de konventionelle bedrifter med stor race og viser, hvad der driver forskellene i opnåede dækningsbidrag. Som figur 1 viste, har det ikke være meget dyrere i stykomkostninger at skabe det ekstra bruttoudbytte. Mælkeydelsen er den vigtigste faktor, især da stykomkostningerne stort set er de samme i alle dækningsbidragsgrupper. Prisen på indkøbt foder er ikke afgørende forskellig mellem dækningsbidragsgrupperne, og grovfoderandelen ligger mellem 62 og 65 pct. for alle grupper og giver derfor heller ikke markante forskelle. Derfor er foderudnyttelsen afgørende for, at det kun har været marginalt dyrere i foderudgifter at frembringe de knap 4.000 kr. mere i mælkeindtægt og 750 kr.

mere i tilvækstværdi mellem den bedste og dårligst placerede fjerdedel. En del af det ligger i en langt højere pris på solgte levedyr i den bedste gruppe. I tabel 5 er vist, at foderomkostningerne pr. kg EKM falder med stigende dækningsbidrag. Det hænger selvfølgelig sammen med den ligeledes stigende mælkeydelse. Forskellen er 16 øre mellem de yderste grupper. Forskellen i de samlede stykomkostninger er imidlertid 23 øre pr. kg EKM leveret, fordi øvrige omkostninger og dyrlæge, medicin og avl koster mere pr. årsko i den dårligste gruppe end i den bedste.

Mange vil hævde, at man ikke kan spare sig igennem krisen. Det kan måske være rigtigt, men der er ikke tvivl om, at der er mulighed for at undgå nogle udgifter. Det viser den bedste halvdel af kvægnøglebedrifterne, der har markant lavere stykomkostninger pr. kg EKM end den dårligste halvdel.

Reducer dødeligheden og få bedre økonomi

En årsag til manglende ydelse og tilvækstværdi kan lig-

TABEL 4. DÆKNINGSBIDRAG PÅ KONVENTIONELLE BEDRIFTER MED STOR RACE, OPDELT EFTER STIGENDE DÆKNINGSBIDRAG PR. 2015. GRUPPE 1 HAR DET LAVESTE DÆKNINGSBIDRAG PR. ÅRSKO, OG GRUPPE 4 HAR DET HØJESTE. DATA ER FRA 190 KVÆGNØGLE-BEDRIFTER.

GRUPPE	1	2	3	4
Bedrifter pr. gruppe	48	48	47	47
Antal årskøer	200	213	215	256
Årsopdræt pr. årsko	1,01	0,98	0,98	0,98
Mælkeydelse pr. ko, kg EKM, leveret	9.651	10.078	10.437	11.235
Mælkepris, kr. pr. kg, leveret	2,26	2,27	2,27	2,29
Korn og bælgrø, kr. pr. kg	1,17	1,10	1,10	1,13
Kraftfoderblandinger, kr. pr. kg	2,30	2,38	2,37	2,32
Råvarer (skrå og kager), kr. pr. kg	2,27	2,38	2,33	2,29
Gns. pris pr. solgt levedyr	6.950	7.895	7.564	9.217
KR. PR. ÅRSKO				
Mælkeindtægt	21.787	22.849	23.724	25.756
Tilvækstværdi*	3.319	3.384	3.752	4.047
Bruttoudbytte	25.106	26.233	27.476	29.802
Foderomkostninger	14.214	14.027	14.021	14.723
Dyrlæge, medicin og avl	1.280	1.247	1.254	1.177
Diverse omkostninger	1.028	791	815	771
Stykomkostninger	16.522	16.065	16.090	16.670
Dækningsbidrag	8.584	10.169	11.386	13.132
Dækningsbidrag, kr. pr. kg EKM	0,89	1,01	1,09	1,17

* Værdiændring på besætning udgør hhv. 514, 497, 507 og 493 kr. pr. årsko i gruppe 1, 2, 3 og 4.

En årsag til manglende ydelse og tilvækstsværdi kan ligge i sundheden i besætningen. Kodødeligheden og kalvedødeligheden er da også markant højere i grupperne med lavest dækningsbidrag. Foto: Inger Dalgaard.

ge i sundheden i besætningen. Kodødeligheden og kalvedødeligheden er da også markant højere i de grupper med lavest dækningsbidrag. Som vist i tabel 5 er der en positiv sammenhæng mellem lavere dødelighed og højere dækningsbidrag. Gruppen med det højeste dækningsbidrag, gruppe 4, har en kodødelighed på 3,9 pct. mod hele 5,9 pct. hos gruppen med det ringeste dækningsbidrag. En tilsvarende sammenhæng ses for andelen af døde kalve på 1-180 dage. Her har gruppe 4 en kalvedødelighed, der er knap 2 procentpoint lavere end gruppen med det lave-

ste dækningsbidrag. Da selve dødeligheden kun er toppen af isbjerget, vidner en død ko ofte om et større antal syge dyr i besætningen, hvorfor selv en lille forskel i dødeligheden kan betyde markante forskelle i udgifter til dyrlæge og lignende. En høj dødelighed blandt køer og kalve stiller generelt større krav til besætningens reproduktionseffektivitet hos køer og kvier samtidig med, at kvierne bør være klar til kælvning hurtigere. Reproduktionseffektiviteten er imidlertid ikke bedre og medvirker derfor også til forskellene i dækningsbidrag.

TABEL 5. TEKNISKE NØGLETLAL PÅ KONVENTIONELLE BEDRIFTER MED STOR RACE, OPDELT EFTER STIGENDE DÆKNINGSBIDRAG PR. 2015 (SAMME GRUPPER SOM I TABEL 4).

GRUPPE	1	2	3	4
FODEROPTAGELSE OG -UDNYTTELSE				
Foderomkostninger, kr. pr. kg EKM leveret	1,47	1,39	1,34	1,31
Stykomkostninger, kr. pr. kg EKM leveret	1,71	1,59	1,54	1,48
Energiudnyttelse, pct.	96,0	97,6	99,6	100,5
Foderoptagelse, kg TS pr. dag	22,5	22,8	22,7	23,7
Energioptagelse, MJ pr. dag	147	149	149	156
Kg tørstof pr. årsko	8207	8311	8273	8660
DØDELIGHED OG REPRODUKTION				
Døde køer, pct.	5,9	5,4	4,4	3,9
Dødfødte kalve, pct.	5,9	5,8	5,8	5,5
Døde kalve, 1-180 dage, pct.	7,5	6,3	5,8	5,6
Kviernes kælvningsalder, mdr.	25,5	25,2	25,0	24,7

BUSINESS CHECK KVÆG 2015

Der er store forbedringer, når det kommer til fremstillingsprisen. Den var i 2015 gennemsnit på 2,46 kr. pr. kg EKM, hvor den de tidligere tre år har været mere eller mindre konstant på godt 2,70 kr. pr. kg EKM. Foto: Niels Bastian Kristensen.

- > **MARIA SØRENSEN**
SEGES Kvæg
- > **JACOB KROG**
SEGES Planter & Miljø

2015 har været et år præget af fald i mælkeprisen for de konventionelle bedrifter. Økologerne har ikke været ramt i samme grad, da stigningen i økologitillægget har opvejet noget af prisfaldet. Det har samtidigt været et år med lave majsudbytter, hvilket rammer de konventionelle bedrifter hårdest, da de anvender langt større andel majs end økologerne. Alt dette kommer til udtryk i resultatet for produktion af mælk og grovfoder.

MÆLKEPRODUKTION

Udvikling

Når der ses på økonomien i mælkeproduktionen, var 2015 ikke et godt år for et gennemsnit af konventionelle producenter. I tabel 1 vises udviklingen for de konventionelle bedrifter med stor race fra 2012 til 2015. Det fremgår her, at årets resultat for 2015 var det laveste i forhold til de andre år. Dette skyldes i høj grad, at

BUSINESS CHECK KVÆG

Denne artikel bygger på data fra Business Check Kvæg 2015.

I Business Check Kvæg analyseres driftsgrensanalyser for mælkeproduktion, grovfoder og salgsafgrøder for mælkeproducenter.

Driftsgrensanalyserne opdeler indtægter og omkostninger fra regnskabet på de enkelte driftsgrene. Dermed bliver det muligt at vurdere økonomien i driftsgrene hver for sig.

På den måde bliver det lettere at se, hvor man klarer sig godt, og hvor man bør gribe ind og foretage ændringer.

den opnåede afregningspris i gennemsnit var på blot 2,28 kr. pr. kg EKM.

Samtidig ses der dog at være store forbedringer, når det kommer til fremstillingsprisen. Den var i 2015 i gennemsnit på 2,49 kr. pr. kg EKM, hvor den de tidligere tre år har været mere eller mindre konstant på godt 2,70 kr. pr. kg EKM. Reduktionen i fremstillingsprisen er fremkommet ved, at omkostningerne er blevet udtyndet. Der er leveret knap 500 kg EKM mere i 2015 end i 2014, samtidig med at stykomkostningerne pr. årsko er faldet med godt 250 kr. pr. årsko. Der er dermed fremstillet markant mere mælk uden tilsvarende at øge stykomkostningerne. Samtidig er omkostningerne til vedligehold og energi mv. faldet med ca. 300 kr. pr. årsko, mens resten af kapacitetsomkostningerne og kapitalomkostningerne er mere eller mindre uændrede. At omkostningerne er holdt konstante eller reducerede, samtidig med at ydelsen er steget, har resulteret i, at omkostningerne er blevet fortyndet pr. kg EKM. Dermed har det været muligt for gruppen at reducere fremstillingsprisen med 23 øre pr. kg EKM i gennemsnit fra 2014 til 2015. Faldet i fremstillingsprisen er en positiv udviklingen, men det negative resultat fastholdes, da

fremstillingsprisen ikke er bragt under de 2,28 kr. som mælken i gennemsnit blev afregnet for.

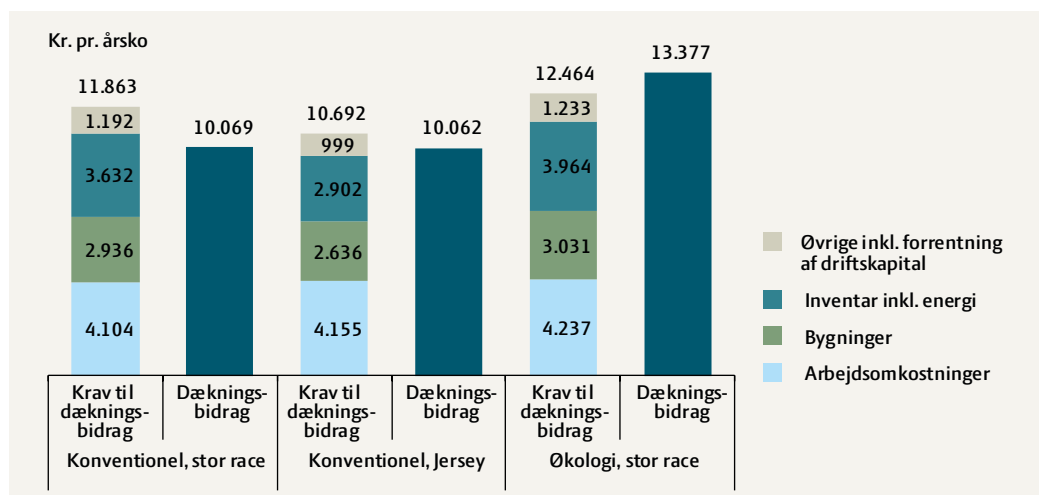
Krav til dækningsbidrag

Når dækningsbidraget vurderes, er det vigtigt at holde det op mod, hvad kravet til dækningsbidraget er. For at have et dækningsbidrag på et tilfredsstillende niveau skal det kunne dække kapacitets- og kapitalomkostningerne, der udgør kravet til dækningsbidraget. I figur 1 vises dækningsbidrag og krav hertil for konventionelle producenter med stor race og Jersey samt for økologer med stor race. Begge grupper af konventionelle bedrifter opnåede i 2015 et lavere dækningsbidrag end deres krav hertil, og ender derfor med et negativt resultat for mælkeproduktionen. Deres dækningsbidrag er noget nær det samme på godt 10.000 kr. pr. årsko. Da bedrifterne med Jersey har et krav til dækningsbidrag, der er små 1.200 kr. lavere pr. årsko, får de et bedre resultat for driftsgrenen og ender på ca. -600 kr. pr. årsko mod knap -1.800 kr. pr. årsko for bedrifterne med stor race.

Økologerne med stor race ses at have et dækningsbidrag på ca. 13.400 kr. pr. årsko og er dermed i gennemsnit i stand til at dække kapacitets- og kapitalom-

TABEL 1. HOVEDTAL FOR MÆLKEPRODUKTION FOR KONVENTIONELLE BEDRIFTER FRA 2012-2015 MED STOR RACE.

	2012	2013	2014	2015
Antal bedrifter	431	472	561	474
Kg EKM pr. årsko leveret	9.227	9.619	9.894	10.361
Opnået pris, kr. pr. kg EKM	2,52	2,87	2,88	2,28
KR. PR. ÅRSKO				
Bruttoudbytte	26.663	30.290	31.119	27.440
Foderomkostninger	13.555	15.261	14.755	14.485
Dyrlæge og diverse stykomkostninger	2.382	2.432	2.495	2.502
Stykomkostninger	15.937	17.693	17.250	16.988
Dækningsbidrag	10.726	12.597	13.870	10.452
Arbejdsomkostninger	3.818	3.905	4.191	4.104
Vedligehold og energi m.m.	3.050	3.173	3.396	3.085
Renter, leje og afskrivninger	5.062	4.792	4.685	4.676
Årets resultat	-1.204	727	1.598	-1.412
Krav til dækningsbidrag	11.930	11.870	12.272	11.865
NØGLETAL				
Fremstillingspris, kr. pr. kg EKM	2,71	2,76	2,72	2,49
Foderomkostninger, kr. pr. kg EKM	1,46	1,58	1,49	1,39
Afkastningsgrad	1,8	4,5	6,4	-0,1

Figur 1. Forhold mellem opnået dækningsbidrag og krav til dækningsbidrag i 2015.

kostningerne, der udgør knap 12.500 kr. Dermed fik gruppen et resultat på små 1.000 kr. pr. årsko på trods af, at de har det højeste krav til dækningsbidrag.

GROVFODERPRODUKTION

Når man laver driftsgrensanalyser, skal mælkeproduktionen adskilles fra grovfoderproduktion, så økonomien kan analyseres separat. Dermed anvendes en intern overførselspris på grovfoderet, og ikke de faktiske omkostninger den enkelte bedrift har ved at fremstille grovfoder. Derfor er det vigtigt at se på resultaterne, der opnås i begge driftsgrene.

Resultater for 2015

Grovfoderproduktionen i 2015 har været præget af lave majsudbytter. Det resulterer i et lavere resultat og højere fremstillingspriser. Det er dog primært de konventionelle bedrifter, der har mærket denne effekt, da majs udgør knap 50 pct. af deres grovfoderareal, mens det ved økologerne blot er 10 pct. i gennemsnit.

I tabel 2 vises en række gennemsnitstal for konventionel og økologisk fremstilling af grovfoder i 2015. Som det fremgår, har de konventionelle bedrifter et gennemsnitligt tab på mellem 2.100 og 2.500 kr. pr. ha ved at fremstille grovfoder. Årets resultat for grovfoderproduktionen viser primært, hvor stor forskel der er mellem den anvendte overførselspris på grovfoderet og den faktiske fremstillingspris. Tabet i grovfoderpro-

duktionen skyldes dermed, at grovfoderet overføres til mælkeproduktionen til en pris, der er lavere end de faktiske omkostninger til fremstilling af foderet. Hvis det blev overført til den faktiske pris, ville man opnå et nulresultat i grovfoderproduktionen og et lavere resultat i mælkeproduktionen.

De økologiske producenter på sandjord havde derimod i gennemsnit et lille – men positivt – resultat for driftsgrenen.

Fremstillingsprisen pr. FEN for grovfoder var i 2015 næsten ens for økologer og konventionelle bedrifter på sandjord, hvilket er ret usædvanligt. Noget af det, der er afgørende for fremstillingsprisen, er naturligvis ud-

FREMSTILLINGSPRIS, GROVFODER

Fremstillingsprisen for grovfoder dækker over alle omkostningerne i forbindelse med fremstillingen af grovfoder.

EU-støtte og andre landbrugsindtægter fratrækkes. Dernæst divideres det med det gennemsnitlige grovfoderudbytte i FEN.

Grovfoderproduktionen i 2015 har været præget af lave majsudbytter. Det resulterer i et lavere resultat og højere fremstillingspriser. Det er dog primært de konventionelle bedrifter, der har mærket denne effekt, da majs udgør knap 50 pct. af deres grovfoderareal, mens det ved økologerne blot er 10 pct. i gennemsnit. . Foto: Peter Hvid Laursen.

byttensniveauet, mens forskelle i maskinomkostninger og jordleje er de væsentligste årsager til forskelle på omkostningssiden. Gennemsnitsniveauet for fremstillingsprisen på grovfoder ved de konventionelle bedrifter lå på niveauer mellem 136 og 145 øre pr. FEN. Den laveste var på lerjord, mens den uvandede sandjord var højest. De økologiske bedrifter på sandjord opnåede en fremstillingspris på 144 øre pr. FEN i gennemsnit.

Fælles for de konventionelle grupper er, at fremstillingsprisen overstiger den anvendte interne overførselspris med 24-32 øre pr. FEN. Der er således væsentligt større omkostninger til fremstilling af grovfoderet, end hvad stalden faktisk betaler for. Det kan give indtryk af, at den vejledende, interne overførselspris er sat for lav, eller at der er store forbedringspotentialer på de konventionelle bedrifter. Det forventes ikke, at alle

TABEL 2. HOVEDTAL FOR GROVFODERPRODUKTIONEN I 2015. BUSINESS CHECK KVÆG 2015.

	KONVENTIONELT GROVFODER			ØKOLOGISK GROVFODER
	LERJORD	SANDJORD M. VANDING	SANDJORD U. VANDING	SANDJORD
Antal bedrifter	92	148	212	49
Areal med grovfoder, ha	126	140	157	197
Majshelsæd, andel af grovfoderareal, %	49	46	45	10
Sædskiftegræs, andel af grovfoderareal, %	42	44	44	70
Udbytte majshelsæd, FEN pr. ha	9.192	7.910	7.620	6.488
Udbytte sædskiftegræs, FEN pr. ha	8.717	8.409	8.362	6.673
Gns. grovfoderudbytte, FEN pr. ha	8.706	7.993	7.781	6.206
Maskinomkostninger inkl. arbejde, kr. pr. ha	7.161	6.599	6.753	5.886
Jordleje korrigeret for EU-støtte, kr. pr. ha	1.197	1.049	1.175	1.706
Årets resultat, kr. pr. ha	-2.096	-2.110	-2.487	191
Fremstillingspris, øre pr. FEN	136	140	145	144
Anvendt pris for grovfoder, øre pr. FEN	111	111	111	143

GROVFODER

Driftsgrenen grovfoder i Business Check viser de samlede omkostninger, bedrifterne har til at fremstille grovfoder.

Dermed vil produktet grovfoder bestå af den grovfodersammensætning, den enkelte bedrift har, hvilket er meget forskelligt fra bedrift til bedrift.

bedrifter kan fremstille grovfoder til den vejledende interne overførselspris, og den tager samtidigt heller ikke højde for, hvorvidt det bliver et godt eller skidt år mht. udbytte. I 2014, hvor det gennemsnitlige grovfoderudbytte for de konventionelle producenter var mellem 8.950-9.700 FEN pr. ha og dermed markant højere, var fremstillingspriserne på grovfoder på 126-131 øre pr. FEN. Økologerne på sandjord opnåede her en fremstillingspris på 149 øre pr. FEN med 6.220 FEN pr. ha.

Derudover kan det bemærkes, at der på mange bedrifter vil være store forbedringspotentialer, når det kommer til at begrænse omkostningerne til fremstilling af grovfoder.

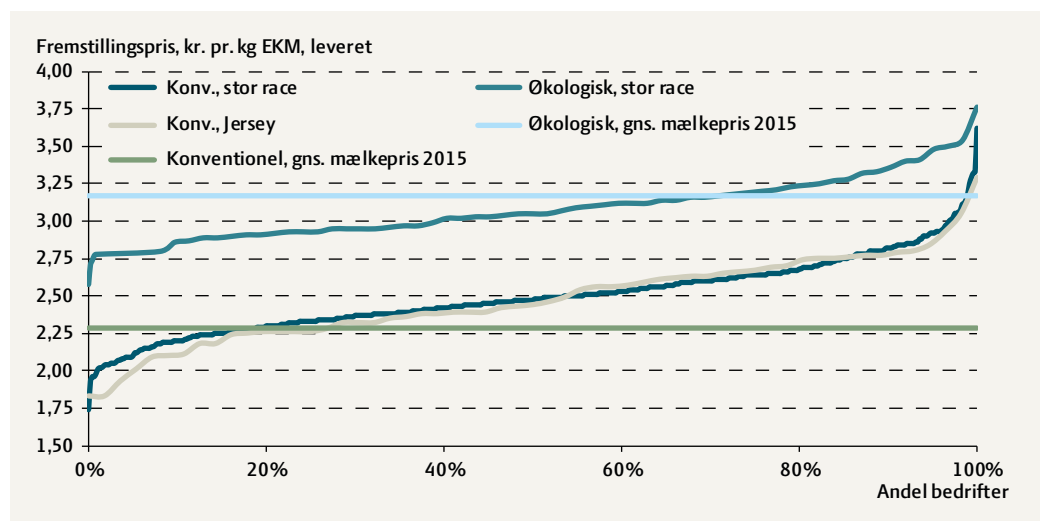
Spredning

Der er stor spredning mellem de individuelle bedrifter, og gennemsnitstallene kan dermed primært bruges til at beskrive udviklingen, da der ligger et langt mere nuanceret billede bag. Fremstillingsprisen for mælk såvel som for grovfoder viser, at der er markant forskel indenfor de enkelte grupper – se figur 2 og figur 3.

I 2015 kunne ca. 20 pct. af de konventionelle bedrifter med stor race fremstille mælk til en lavere pris end den gennemsnitlige afregningspris. For de konventionelle med Jersey var det på ca. 27 pct. Økologernes situation var noget anderledes, og her var der omkring 70 pct. af bedrifterne, vis fremstillingspriser var lavere end den gennemsnitligt økologiske afregningspris.

Når det kommer til grovfoderproduktion, var der i 2015 ligeledes kun knap 20 pct. af de konventionelle bedrifter, der kunne fremstille foderet til en lavere pris end den vejledende interne overførselspris på ca. 115 øre pr. FEN. Der var samtidigt omkring 20 pct. af bedrifterne, der havde fremstillingspriser på over 170 øre pr. FEN. Ved denne fremstillingspris skal overskuddet i mælkeproduktionen være meget højt, hvis der på den samlede bedrift skal kunne opnås balance i økonomien.

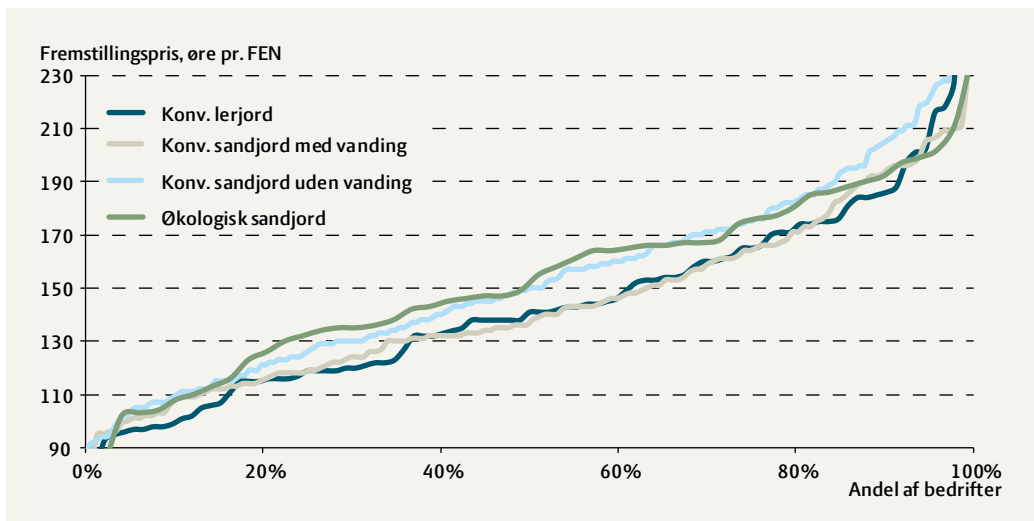
Business Check og driftsgrensanalyserne generelt viser resultaterne i hver driftsgren for sig og giver dermed et billede af, hvor der er de største forbedringsmuligheder. Det er dog afgørende at se på alle driftsgrenene for ikke at miste overblikket over den samlede økonomi.

Figur 2. Spredning i fremstillingspris på mælk. Data fra Business Check Kvæg 2015.

Der er stor spredning mellem de individuelle bedrifter, og gennemsnitstallene kan dermed primært bruges til at beskrive udviklingen, da der ligger et langt mere nuanceret billede bag. Foto: Peter Hvid Laursen.

Figur 3. Spredning i fremstillingspris på grovfoder. Business Check Kvæg 2015.

10 ÅRS UDVIKLING – BEDRIFTER MED MALKEKVÆG

Fald i mælkepris medførte, at driftsresultatet faldt med knap 650 tkr. i forhold til året før, og den gennemsnitlige producent realiserede dermed et beskedent positivt resultat.

> **JANNIK TOFT ANDERSEN**
SEGES Kvæg

De sidste 10 år har været kendetegnet med meget svingende mælkepriser og deraf også meget svingende økonomiske resultater fra år til år. Afkastningsgraden har i samme periode ligget mellem 1,0 pct. og 3,5 pct., hvilket alle år må betegnes som værende beskedent. Strukturudviklingen fortsætter, og på 10 år er en tredjedel af bedrifterne forsvundet, mens produktionsomfanget og balancen for den gennemsnitlige bedrift er steget ret markant.

Fald i mælkepris medførte, at driftsresultatet faldt med knap 650 tkr. i forhold til året før, og den gennemsnitlige producent realiserede dermed et beskedent positivt resultat. Afregningsprisen har i de forgangne 10 år været meget svingende, og der forventes også store og uforudsigelige svingninger i prisen. Håndteringen af dette vilkår bliver en af de helt store ledelsesmæssige udfordringer på bedrifterne.

Det mest positive for bedriftenes udvikling er, at det er lykket dem at sænke fremstillingsprisen med 45 øre pr. kg EKM målt i 2015 prisen siden 2013 til det laveste niveau i de sidste fem år, hvor opgørelsen over fremstil-

lingsprisen er blevet lavet. Sænkning af fremstillingsprisen har dog langt fra været tilstrækkeligt til at kompensere for faldet i mælkeprisen.

Ser man bort fra 2009, der var et usædvanligt ringe år, har afkastningsgraden de sidste 10 år svinget mellem 1 pct. og knap 3,5 pct. og dermed på et utilstrækkeligt niveau til, at alt kapital kunne få en tilfredsstillende forrentning især, hvis man medtager de svingende markedsvilkår og øvrige driftsmæssige risici, som en mælkeproduktion er underlagt.

Udviklingen mod færre og større bedrifter fortsætter. Siden 2006 er knap en tredjedel af bedrifterne stoppet som mælkeproducenter, mens antallet af køer på gennemsnitsbedriften er vokset med 75 køer, og jordtillægget er vokset med 55 ha. I 2015 kom den gennemsnitlige ydelse meget tæt på 10.000 kg EKM pr. ko og dermed 1.500 kg højere end for 10 år siden.

Den gennemsnitlige balance er godt 10 mio. kr. højere end i 2006, mens gælden i den samme periode er vokset med 15 mio. kr.

TABEL 1. 10 ÅRS UDVIKLING I KVÆGBRUGET FOR ALLE MALKERACER, ØKOLOGER SOM KONVENTIONELLE (MED MINDRE ANDET NÆVNES).

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Antal bedrifter	4.668	4.410	4.202	3.737	3.719	3.449	3.616	3.408	3.328	3.109
Antal køer	103	110	121	133	139	152	158	164	165	178
Antal ha	108	113	119	129	137	138	145	153	157	163
Kg EKM pr. ko	8.481	8.583	8.603	8.799	8.813	8.739	8.891	9.121	9.565	9.978
Afregningspris, kr. pr. kg EKM	2,17	2,38	2,77	2,08	2,42	2,67	2,57	2,93	2,95	2,35
Afregningspris, Kr. pr. kg EKM, 2015-priser	2,54	2,75	3,07	2,27	2,59	2,78	2,63	2,97	2,97	2,35
RESULTATOPGØRELSE I 1.000 KR. PR. BEDRIFT										
Dækningsbidrag	1.511	2.049	2.275	1.264	2.254	2.679	2.726	3.071	3.498	2.907
Kortante kapacitetsomkostninger	742	892	1.063	1.176	1.292	1.435	1.526	1.649	1.787	1.790
Driftsmæssige afskrivninger	288	361	416	479	498	535	556	560	608	637
Resultat af primær drift	481	796	796	-392	463	709	644	862	1.103	480
Afkøbet EU-tilskud	376	401	417	433	463	457	481	488	504	506
Finansieringsomkostninger	482	684	1.159	970	1.030	974	933	876	897	923
Driftsresultat	375	512	54	-928	-104	192	192	474	710	63
Driftsresultat, 2015-priser	440	592	60	-1.011	-111	200	197	481	714	63
BALANCE I 1.000 KR. PR. BEDRIFT										
Samlede aktiver	21.177	25.933	29.632	28.402	30.236	29.009	29.851	30.085	30.943	31.422
Gæld i alt	10.999	14.392	17.542	18.975	20.968	22.119	22.884	23.755	24.490	25.610
Afkastningsgrad, landbrug, pct.	2,1	3,1	2,5	-2,0	1,1	1,9	1,8	2,3	3,3	1,0
PR. PRODUKTIONSENHED (STOR RACE, KONV.)										
Dækningsbidrag pr. årsko, stor race (konv.)	10.138	11.619	13.321	5.151	9.947	11.850	11.064	13.534	15.165	10.324
Fremstillingspris, kr. pr. kg EKM, stor race (konv.)						3,05	2,95	3,18	3,01	2,78
Fremstillingspris kr. pr. kg EKM, stor race (konv) 2015-priser						3,17	3,02	3,23	3,03	2,78

Alle data med undtagelse af dækningsbidrag pr. årsko stammer fra SECES' økonomidatabase. Udviklingen i dækningsbidrag pr. årsko er fra KvægNeglen. Fra 2006 til 2008 er jordværdien delvist opgjort efter den offentlige vurdering, mens det fra 2009 og fremefter følger jordens værdi i dagsværdien. Ændringen i opgørelsesprincipperne gør, at aktiverne ikke er direkte sammenlignelige fra år til år.

Resultatudtryk

RESULTATOPGØRELSE OG LIKVIDITETSMÅL

1. Bruttoudbytte

Indtægter fra landbruget samt besætnings- og beholdningsforskydninger minus indkøb af dyr. Bemærk, at såvel den reelle besætnings- og beholdningsforskydning samt den prismæssige forskydning indgår. Hvis besætningsværdierne pr. enhed er højere ultimo end primo, vil denne værdiforøgelse være en del af bruttoudbyttet. Hvis besætningsværdierne ultimo er lavere end primo, vil dette reducere bruttoudbyttet.

2. Stykomkostninger

Omkostninger, der varierer i takt med produktionsomfanget. Det vil sige foder, udsæd, planteværn, gødning samt diverse omkostninger til husdyr og planter.

3. Dækningsbidrag

Bruttoudbytte (1) minus stykomkostninger (2).

4. Lønomkostninger

Omkostninger til at aflønne arbejdskraft. Omfatter ikke ejeraflønning.

5. Øvrige kapacitetsomkostninger

Energi, maskinstation, vedligehold, ejendomsskat og forsikringer samt diverse omkostninger.

6. Afskrivninger mv.

Dækker afskrivninger på produktionsapparatet samt nedskrivninger på anlægsaktiver (ekskl. jord) samt tab/gevinst ved salg af aktiver.

7. Resultat af primær drift

Dækningsbidrag (3) minus lønomkostninger (4) minus øvrige kontante kapacitetsomkostninger (5) minus afskrivninger (6).

8. Afkoblet EU-støtte

Den udbetalte støtte fra enkeltbetalingsordningen.

9. Finansieringsomkostninger, landbrug

Landbrugets andel af renteindtægter og -udgifter, realiseret kursgevinst/tab på gæld og værdipapirer, forpagtningsafgift samt forpagtningsindtægt.

10. Driftsresultat

Resultat af primær drift (7) plus afkoblet EU-støtte (8) minus finansieringsomkostninger, landbrug (9).

11. Likviditet efter regulering og privat

Årets resultat* korrigeret for de ikke likvide poster og ændring i de biologiske aktiver (besætning og beholdning).

**) Årets resultat medtager samtlige indtægter og omkostninger på ejendommen – både landbrugsrelaterede, ikke landbrugsrelaterede samt private transaktioner*

12. Nettoinvesteringer

Nettoinvesteringer består af to dele, hhv. *Nettoinvesteringer, produktionsanlæg og Nettoinvesteringer, landbrug*.

Nettoinvesteringer, produktionsanlæg: Investeringer i afskrivningsberettigede aktiver i relation til landbrugsproduktionen (driftsbygninger, stalinventarer, markmaskiner og grundforbedringer) minus afskrivningerne mv. (6).

Nettoinvesteringer, landbrug:

Nettoinvesteringer, produktionsanlæg + øvrige landbrugsinvesteringer (jord, kvote og øvrige, immaterielle aktiver).

13. Samlet likviditetsoverskud/-behov

Likviditet efter regulering og privat (11) minus samlede investeringer (både investeringer i landbrug og ikke-landbrugsrelaterede investeringer).

14. Ejeraflønning

Ejeraflønning er beregnet ud fra bedriftens størrelse, hvor anden indkomst fra ejer og ægtefælle er fratrullet.

BALANCE

15. Samlede aktiver

Den samlede kapitalanbringelse på bedriften er fordelt på landbrugsaktiver, der er aktiver, som vedrører landbrugsdriften og øvrige aktiver, der er aktiver uden for landbruget, bl.a. beboelse samt bedriftens finansielle reserver (finansielle aktiver).

16. Gæld

Fortæller hvor stor en del af aktiverne, der er finansieret af bedriftens kreditorer – fx leverandører, realkredit og bank.

17. Hensættelser

Hensatte forpligtelser (hensættelser) er forpligtelser opstået som resultat af en tidligere begivenhed, og som er uvisse med hensyn til størrelse eller forfaldstidspunkt. Størrelsen af det hensatte beløb er beregnet/vurderet på den enkelte bedrift og vedrører primært latente skatter, der vil forfalde i forbindelse med afhændelse af bedriften.

18. Egenkapital

Samlede aktiver (15) minus gæld (16) minus hensættelser (17). Andel af aktiverne, der tilhører landmanden.

NØGLETAL

$$19. \text{ Afkastningsgrad, landbrug} = \frac{\text{Resultat af primær drift (7)} + \text{Afkoblet EU-støtte (8)} + \text{Ejeraflønning (14)} + \text{Forpagtning, netto}}{\text{Gennemsnitlige landbrugsaktiver}} \times 100$$

Afkastningsgraden viser afkastet på den investerede kapital. For at bedriften er rentabel, skal den kunne dække gældens og egenkapitalens forrentningskrav. Ejeraflønningen er en omkostning, der ikke indgår i driftsregnskabet, men som man bør tage højde for.

$$20. \text{ Aktivernes omsætningshastighed, landbrug} = \frac{\text{Bruttoudbytte (1)}}{\text{Gennemsnitlige landbrugsaktiver}}$$

Aktivernes omsætningshastighed viser, hvor mange gange i løbet af et år landbrugsaktiverne omsættes. Tallet udtrykker hvor stort et kapitalapparat, der har været nødvendigt for at skabe den givne omsætning.

$$21. \text{ Overskudsgrad, landbrug} = \frac{\text{Resultat af primær drift (7)} + \text{Afkoblet EU-støtte (8)} + \text{Ejeraflønning (14)} + \text{Forpagtning, netto}}{\text{Bruttoudbytte (1)}} \times 100$$

Overskudsgraden viser bedriftens evne til at omdanne omsætning til overskud.

$$22. \text{ Kapacitetsgrad} = \frac{\text{Dækningsbidrag (3)}}{\text{Kapacitetsomkostninger (4 + 5 + 6 + 14)}}$$

Kapacitetsgraden viser, hvor mange gange dækningsbidraget kan dække kapacitetsomkostningerne. Kapacitetsgraden kan også beregnes ekskl. ejeraflønning (14).

$$23. \text{ Soliditetsgrad} = \frac{\text{Egenkapital ultimo (18)}}{\text{Samlede aktiver ultimo (15)}} \times 100$$

Soliditetsgraden viser hvor stor en del af aktiverne, der er finansieret med egenkapital.

$$24. \text{ Selvfinsieringsgrad} = \frac{\text{Likviditet efter regulering og privat (11)}}{\text{Investeringer i alt}} \times 100$$

Selvfinansieringsgraden viser hvor stor en del af årets investeringer, der er finansieret med egne midler.

$$25. \text{ Fremstillingspris for mælk – målt på hele virksomheden} = \frac{\text{Krav til mælkeindtægt}}{\text{Kg EKM leveret}}$$

Krav til mælkeindtægt: *Totale omkostninger* minus afkoblet EU-støtte (8) minus bruttoudbytte fra øvrige aktiviteter (fx salgsafgrøder, tilvækstværdi, kvæg og andre landbrugsindtægter). *Totale omkostninger*: Summen af stykomkostninger (2), lønomkostninger (4), øvrige kapacitetsomkostninger (5), afskrivninger mv. (6), ejeraflønning (14), netto forpagtningsafgift og forrentning af landbrugsaktiverne med 4 pct. Fremstillingsprisen viser, hvor høj mælkeprisen pr. kg EKM skal være for at opnå et positivt resultat efter ejeraflønning og 4 pct. forrentning af landbrugsaktiverne.

UDVÆLGELSESKRITERIUM

Udvælgelseskriteriet har været følgende: (a) enkeltmands landbrugsbedrifter og I/S-landbrugsbedrifter, (b) heltidsbeskæftiget i forhold til antal normtimer på minimum 1.665 timer pr. år, (c) minimum 20 årskøer.

TEMAFORTEGNELSE

2015

- Afstand koster dyrt i grovfoderproduktionen
- Kan det betale sig at øge ydelsen
- Send færre magre køer til slagtning
- En sandvasker betaler sig – I nogle besætninger

2014

- Mælkeproduktion efter kvoter
- Bedre økonomi med færre kvier
- Sæt pris på krydsningskalve
- Sæt fremstillingsprisen for grovfoder under lup

2013

- Vejen til vækst og bedre økonomi
- Undgå halløj på kviehotellet
- Styr på bedriften – brug de daglige informationer til at lede din bedrift
- Kryds dig til et højere dækningsbidrag.

2012

- Vækst gennem opkøb
- Optimering af foderforsyningen – kend bedriftens potentiale
- Salmonella Dublin kan give store tab
- Lean skaber værdi på kvægbedrifterne.

2011

- Rust dig til en produktion uden kvoter
- TurnAround – vejen til en god forretning
- Godt samspil mellem stald og mark er guld værd.
- God økonomi i at undgå mastitis.

2010

- Kend økonomien i din foderproduktion
- God reproduktion – en vej til højere tilvækst-værdi
- Foderoptimering – lille risiko, stor gevinst
- Døde køer æder dine penge.

2009

- Handyrpræmiens ophør i 2012 udfordrer slagtekalveproduktionen
- Se altid kritisk på foderøkonomien
- Er 2,4 laktationer pr. ko optimalt?
- Vælg den rigtige teknologi.

2008

- Økonomisk optimalt foderniveau ved mælkeproduktion
- Faste procedurer forbedrer arbejdsmiljøet og indtjeningen
- Afkast og Risiko – de vigtigste kriterier i den forretningsmæssige beslutningsproces.

2007

- Det gode koliv – kan det betale sig?
- Slå autopiloten fra og grib selv rotpinden
- Fremtiden flytter ind
- Danske mælkeproducenter klarer konkurrencen.

2006

- De 1.000 køer?
- Forøg dit økonomiske råderum – prioriter indsatsområderne
- Fra kalv til guldko
- NorFor – et nyt fodervurderingssystem til kvæg.

2005

- Den gode vækststrategi
- Afgræsning contra staldfodring – og varighed af græsmarker
- Succesfuldt samarbejde – en mulighed.

2004

- Forandringsledelse i kvægbruget
- Høj, stabil indtjening – hvordan?
- Grovfodersystemer efter EU-reformen
- EU-reformen i forhold til kødproduktion.

SEGES P/S

Agro Food Park 15
DK 8200 Aarhus N

Axeltorv 3
DK 1609 Kbh. V

W	seges.dk
T	+45 8740 5000
E	info@seges.dk
T	+45 3339 4500
E	vsp-info@seges.dk